26րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7169 7 ՕԳՈՍՏՈՍ 1909 ՈՒՐԲԱԹ 20 Août 1909 26me année N. 7169

"ԱՐԵՒԵԼՔ,,
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	80	Դ.ս.
» » վեցամսեայ	45	»
Գաւառներու համար տարեկան	108	»
» » վեցամսեայ	60	»
Օտար երկիրներու համար տարեկան	35	Ֆր.
» » վեցամսեայ	20	»

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

Արեւելք

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ

10 PARAS

آرەولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قرەكین بویاجیان
درعلیه غلطه

AREVEEK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

ԳԱՒԱՌԻՆ ԾՈՑԷՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

ԵՐՈՒԽԱՆԻՆ

Երեսուն երկու տարիներու անխիղճ բռնութիւնները, մանաւանդ վերջինները տարիներու արցունքի, վիշտի, սուգի, բանտի, աքսորի եւ նահատակի անտանելի տխուր իրողութիւնները իրենց չարանենգ վէրքերը բացած եւ սպիացուցած էին հայ գաւառներուն իւրաքանչիւրին ալ սրտին եւ հոգւոյն մէջ, ամենուն ալ, այո՛, որոնցմէ շատեր այդ արտասուախիւ եւ արիւնահոս վէրքերը բուժելու, այդ վիշտերուն դարմաններ գտնելու, այդ տխուր յիշատակները պահիկ մը մոռացութեան մէջ թաղելու համար, հեռուները, շա՜տ հեռուները կ'երթային, անծանօթ երկիրներու մէջ, ուր թէեւ բարքերը հիմնովին տարբեր, ուր թէեւ սովորութիւնները այլապէս փոխուած, ուր թէեւ գաղափարները իրապէս անծանօթ, ուր թէեւ խորհուրդներն ու զգացումները երկիրներու հեռաւորութեան հետ համեմատական, ուր թէեւ դէմքերը բոլորովին անճանաչ եւ սակայն ուր գոնէ մարդը ազատ է, գոնէ կեանքը ազատ է ամէն դասակարգի մէջ ալ։

Գաւառներու նսեմ մթնոլորտներուն մէջ տիրող խժդժութիւններէն օձիքնին ազատելու համար քիչ շատ կարողութիւն ունեցողներն էին, որոնք օրըստօրէական դժուարութիւններուն առաջքը կ'առնէին կաշառքներով, բաժնուելու համար այն երկրէն, որ որչափ սիրելի, խնկելի ու պաշտելի էր իրենց համար, նոյնչափ եւ աւելի իր տուայտանքներովը անհանդուրժելի։ Կային տակաւին շատեր, որոնք պարտած, Պոլսոյ, Իզմիրի, յետոյ եւրոպական շատ մը նաւահանգիստներու յուզիչ ու յանկուցիչ քարափներուն վրայ՝ աչքերնին արցունքով թաց, սրտերնին արիւնով լեցուն՝ կը մնային քաղաքներու, գիւղերու մէջ կաշկանդուած։ Կային տակաւին շատեր, որոնք անկարող ճամբուն ծախքը հայթայթելու եւ այդ լաստապահանջ պայմաններուն տակ անցագիր առնելու, կը չարչարուէին, կքելով այն ծանր բեռներուն տակ, որ օտարները առանց կշռելու կը դնէին իրենց վզերուն։ Եւ կային տակաւին շատեր, որոնք անգործութեան, դատարկութեան եւ չունեւորութեան խեղճուկ վիճակներուն մէջ ի զուր կը մտածէին, կը տքնէին ու կը յոգնէին։

Եւ երբ Յուլիսեան Սահմանադրութիւնը ծայր տուաւ ու լուսեցաւ ուշ կամ կանուխ գաւառներու ամէն անկիւնները, այն ատեն ոմանք իրենց անօթութեան, ոմանք իրենց անգործութեան համար եւ ոմանք ալ աւելի լայն մտածումներով թերեւս՝ նոյն իսկ Սահմանադրութեան հանդէսը չտօնած՝ ճամբայ ելան, տարիներու ընթացքին մէջ ունեցած իրենց երազներն ու իտէալները մարմնացնելու անուշ յուսադրանքներով։

Սահմանադրական երկրին առաջին գաղթականութիւնն էր աս, որուն որչափ որ ալ շատեր մասնակցեցան, մեծ մասը կրկին վերադարձաւ իր տեղը, հայրենի տաքուկ օճախը։

Երիտասարդ-սահմանադրական այս երկրին ու հայրենիքին վրայ հայ ժողովուրդը շատ յոյսեր դրած էր, եւ կը սպասէր որ վաճառականը նոր զարկ մը տայ իր գործին, նոր ընկերակցութիւններ կազմուին, երկաթուղիներու շինութեան ձեռնարկուի, հանքերու պեղումն ու շահագործումը սկսի, որոնց մէջ աշխատանքի նոր ասպարէզներ պիտի բացուէին գործի սպասող ժողովուրդին առջեւ։ Բայց երբ այս ամբողջ յոյսերը թուրք առջի դանդաղ քաղաքականութեան հետեւանքով պատրանքներու եւ յուսախաբութիւններու տակ կը թաղուին, սպասող ժողովուրդը, մանաւանդ գործունեայ տաքարիւն երիտասարդութիւնը պանդխտութեան ցուպը ձեռք կ'առնէ...։ Ի՞նչ էր Խարբերդի գաղթականութիւնը ասկէ տարիներ առաջ, եթէ ոչ անգործութեան եւ անձկութեան հետեւանքը, եւ եթէ Խարբերդի ամէն տուներէն գրեթէ մէյմէկ երկերկու երիտասարդներ լաւ դիրքեր բռնած չըլլային արտասահմանին մէջ եւ այդպէս անկէ դրամ ղրկելով չապրեցնէին իրենց հայրենի տուները, այսօր Խարբերդցիները Անատոլուի ամէն կողմերը ցրուած պիտի ըլլային մուրացկանի զգեստին տակ։

Աս երկրորդ պատճառն էր գաղթականութեան։

Աւելին կայ սակայն։ Ծափերն ու համբոյրները, եղբայրութեան կեցց ու պատիր չարժուձեւերը շատեր դիւթեցին որ վերադառնան հայրենիք եւ կամ իրենց տեղը հաստատ նստին տեղացիք։ Բայց սահմանադրական ջարդերն ու աւերները— Վիրան-Շէհիրէն վերջ Ատանան— ժողովուրդը, մանաւանդ գաւառացին սարսռեցուցին. կարծես արհաւիրքի սեւ օրերը Դամոկլեան սուրի մը նման տեսաւ կրկին կախուած իր գլխուն վրայ, ու կարքի մը մէջ նետուեցաւ, որուն մէկ ոտքը քաշողը ճամբայ ելաւ, իր դիմաց եղողին ստիպելով որ իր ետեւէն հասնի...։ Անգամ մը Ամերիկայէն նոր վերադարձող մը կը պատրաստուէր կրկին Ամերիկա ճամբորդել, երբ զարմացմամբ կը հարցնէինք այս արտասովոր ճամբորդութեան պատճառը, ան յուզուած կը պատասխանէր. «Ես ամէն օր ջարդի, թալանի փսփսուքներ մտիկ պիտի ընե՞մ հոս. կ'երթամ ազատ եւ ապահով կեանք մը կ'ապրիմ»։ Եւ անոր հետ հարիւրաւորներ կ'երթային։

Եւ թերթերը իբրեւ օրուան հարց կը ծեծեն գաղթականութիւնը. գաւառներու մէջ ալ լսարաններու, եկեղեցիներու, ակումբներու բեմերէն կ'արձագանգէ այժմէութիւն ունեցող այդ խնդիրը։ Ու գաղթականութեան վրայ բան մը գրելու կամ խօսելու համար ամէն մէկ նետուող, ընդհանրապէս նախ կ'ուզէ հայրենիքը յիշեցնել գաղթողին եւ Լեհաստան, Հնդկաստան ու չեմ գիտեր գաղթականութեան ինչ պատմական երկիրներ մէջտեղ բերել։ Սակայն գաղթողները, որոնց շատերը մտիկ ըրած եմ, ունին հայրենիքի միեւնոյն գաղափարը, բայց կ'առարկեն որ եթէ հոս սուրի մը տակ անշուշտ պիտի ոչնչանանք, կ'երթանք հոն, կեանքը ապրելէ վերջ կ'ոչնչանանք եւ թերեւս այդ կեանքի տեւողութեան մէջ կրնանք մեր ինքնութիւնն ու գոյութիւնը պահելու միջոց մը գտնել։ Եւ ամենէն վերջ կ'ըսեն ինչ պիտի ընենք մենք արիւնոտ ու մոխրապատ հայրենիք մը, որ մեզի կեանք չի տար, հաց չի տար, ու գործ չի տար։ Եւ պանդխտութեան ցուպը կը ցուցնեն, որ զիրենք պիտի առաջնորդէ կեանքի նոր ասպարէզ մը, քանի դեռ իրենց վրայ շունչ կայ եւ քանի դեռ իրենց քսակին տակ քիչ մը դրամ կը տեսնեն...

Ահա՛ բուն գաղթականութեան հոգին. անոնք կեանքի երաշխաւորութիւն կ'ուզեն, հաց կը խնդրեն, գործ կը փնտռեն, այնպիսի էական ու կարեւոր պատասխանատուութիւններ, որոնց ոչ գրիչը, ոչ մամուլը եւ ոչ բեմը կրնան դիմանալ, այլ միայն իսկապէս սահմանադրական երկրի մը կառավարութեան գործնական կիրարկութիւնը պիտի երաշխաւորէ այս ամէնը։ Այն ատեն բնականաբար վաճառականը նոր նոր գործերու պիտի սկսի, երկաթուղիներու շինութիւնը, հանքերու պեղումը գործի նոր ասպարէզներ պիտի բանան, եւ կեանքին նոր զարկ մը պիտի տրուի այս երկրին մէջ, եթէ ոչ մենք մեր տկար ու անհիմն փաստերով հազիւ պիտի կրնանք միայն այսօր յապաղեցնել գաղթականութեան հոսանքը եւ ան վաղը պիտի հրահրի ու բռնկի աւելի ուժգին թափով։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՓԱՐՈՒԿԵԱՆ
Մարզուան

ՆԱՄԱԿ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

(ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

ՍՕՖԻԱ, 4 օգոս.

Անցեալ թղթակցութեանս մէջ յիշած էի թէ ընկերակցութեանց հակասահմանադրական օրէնքին Երեսփ. Ժողովին ընդունումը ի՛նչ տպաւորութիւն ձգած է Մակեդոնիոյ բոլոր կազմակերպութեանց վրայ։ Շարունակ ժողովներ կը գումարուին Սելանիկի մէջ ոչ-իսլամ կազմակերպութեանց կողմէ. ատոնց հրաւիրուած է նաեւ մասնակցելու Օսմ. Կոմիտէն, խորհրդակցելու՝ բողոքի միթինկ մը կազմակերպելու համար ընկերակցութեանց օրէնքին 4րդ յօդուածին դէմ, խնդրելով Ծերակոյտէն չընդունիլ եւ չվաւերացնել(*) այս տեսակ բռնապետական եւ միապետական օրէնք մը։ Այս առթիւ Սելանիկէն պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը հետեւեալ լուրը կուտայ. «Երէկուան ժողովին մէջ, որուն՝ բոլոր ազգային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները ներկայ էին, Օսմ. Կոմիտէին ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ իրենց կազմակերպութիւնը ո եւ է հակասահմանադրական շարժում չի տեսներ Երեսփ. Ժողովի կողմէ սոյն օրէնքը ընդունելուն մէջ, եւ Մ. եւ Յ. Կոմիտէի գոյութիւն ունեցած ժամանակ —որ կ'աշխատի հայրենիքին փրկութեան համար եւ որուն կրնան մասնակցիլ բոլոր քաղաքացիները՝ առանց ազգի եւ կրօնի խտրութեան— ուրիշ ամէն տեսակ կազմակերպութեանց գոյութիւնը աւելորդ կը նկատէ. հետեւաբար իրենք չեն կրնար մասնակցիլ սոյն բողոքին։ Մնացեալ ներկայացուցիչները, զայրացած, Մ. եւ Յ. Կոմիտէի բռնած ընթացքէն, եւ նկատի ունենալով Երեսփ. Ժողովին նստաշրջանին մօտալուտ փակումը, որոշած են ղրկել հետեւեալ բողոք-հեռագիրը, ուղղուած Ծերակոյտին. «Ընկերակցութեանց օրէնքին 4րդ յօդուածը, հայրենիքին զաւակները համերաշխութեան առաջնորդելու տեղ, ընդհակառակը բաժանում եւ խզում առաջ կը բերէ, եւ ասիկա՝ Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներուն եւ Ազատութեան հակառակ է։ Կը բողոքենք խստիւ 4րդ յօդուածին դէմ, որ վտանգաւոր է հայրենիքի շահերուն համար եւ կը խնդրենք Ծերակոյտէն որ չվաւերացնէ։ Մի միայն հայրենիքին փրկութեան համար է որ կ'ընենք այս խնդրանքնիս։» Բողոքը ստորագրած են Ալպանիացիներուն կողմէ Միտհադ պէյ, Պուլկարներուն կողմէ՝ Միրոզչիեֆ եւ Կերոֆ, Յունաց կողմէ Ռիզօս եւ Սերպերէն Զիմերիչ։ Հրեաներու ակումբին ներկայացուցիչը մերժեր է ստորագրել։»

Ինչպէս կ'երեւի, Օսմ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներու յայտարարութիւններէն, պարզապէս նպատակնին է Թուրքիոյ մէջ ո եւ է կազմակերպութիւն չթողուլ, բաց ի իրենցմէ։ Հետեւաբար, իրենց ներկայացուցիչները, Կոմիտէի հրահանգով, Երեսփոխանական Ժողովին այս տեսակ օրէնք մը անցուցած են, միայն ուժովցնելու համար իրենց կազմակերպութիւնը։ Բայց այդ պարոնները չեն մտածեր որ զանազան ազգերէ բաղկացեալ երկիր մը անկարելի է որ չունենայ նաեւ զանազան քաղաքական կուսակցութիւններ։ Միթէ ա՞ս է Սահմանադրութեան պահանջը. այսպէ՞ս կը տրամադրէ «եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն» նշանաբանը։

Մենք կասկած չունէինք որ այս այսպէս պիտի ըլլար, քանի որ իսկապէս հայրենիքին շահը մտածողները շատ քիչ են։

Այստեղ աւելորդ չպիտի ըլլայ նաեւ յիշել թէ Մակեդոնիոյ մէջ խիստ հալածանք սկսած է Մակեդոնացի նախկին յեղափոխական խմբապետներուն դէմ։ Ռիզոֆէ յետոյ շարք մը գործիչներ քաղաքական զանազան պատճառներով կը ձերբակալուին։ Տնեվնիք Օրաթերթը «Սեւ ամպեր Մակեդոնիոյ վրայ» վերնագրին տակ կը գրէ հետեւեալը.

«Մակեդոնիոյ եւ Էտիրնէի բոլոր կողմերէն ոչ-ուրախալի լուրեր կուգան. Ժէօն-Թուրքերը մեր ազգակիցներուն նկատմամբ գէշ դիրք մը բռնած են։ Նոր հալածանք սկսեր է Պուլկարներու դէմ։ Ն. Ռիզօֆի դէպքը կրկնուեր է շատ մը ուրիշ գործիչներու վրայ։ Նախկին յեղափոխականները, որոնք հիմա հանդարտ կ'ապրին իրենց հայրենիքին մէջ, կը հալածուին եւ կը ձերբակալուին։ Անոնցմէ շատեր յուսահատութեան մատնուած են։ Լաւ կ'ըլլայ եթէ Ժէօն-Թուրքերը վերջապէս ինքզինքնուն գան եւ ուղղեն դիրքերնին, պատճառ չդառնալու համար որ Մակեդոնիա հուրի, կրակի եւ միջազգային խառնակութեանց մատնուի։»

Ռէչ նոյն կերպով կը քննադատէ Ժէօն-Թուրքերու դիրքը եւ կ'ըսէ. «Այս հալածանքը, գործադրուած Մակեդոնիոյ բոլոր շրջակաները, կը ձգտի սա դժոխային նպատակին. երկիրը մաքրել Թուրքերուն վտանգաւոր տարրերէն»։

(*) Ինչպէս ծանուցինք առջի օր, Ծերակոյտը վաւերացուցած ըլլալով այդ օրէնքը, կայս. Իրատէ մըն ալ հաստատած է զայն։ (Ծ. Խ.)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ.—Հռոմէն սա հեռագիրը ստացած է Սդամբա.— «Կը հաստատուի այն լուրը թէ քիչ ատենէն Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի Պալքաններու մասին։ Իտալեւռուսական այդ համաձայնութեան կնքումը պիտի կատարուի Նիքոլա կայսեր եւ Վիքթոր Էմմանուէլ թագաւորին միջեւ մօտերս տեղի ունենալիք տեսակցութեան միջոցին։»

ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ ՄԱՐՈՔ.— Ուրբաթ գիշեր Մելիլլայի առջեւ ժամներ է աւազ հանող խոշոր շոգենաւ մը՝ ջրանցք մը բանալու համար Մար-Շիքայի եւ Միջերկրականի միջեւ։ Սպանիացիները մտադիր են անցք մը բանալ, որպէս զի փոքր նաւեր կարենան Մար-Շիքա մտնել եւ խորտակեցնէներով զինուած՝ ոյժ տալ Սելուանի վրայ կատարուելիք յառաջխաղացութեան։ Զրոյց կայ թէ Մարինա զօրավարը, թէեւ երկար ատենէ ի վեր վարժուած Մելիլլայի կլիմային, ջերմէ կը տառապի։ Կրնայ ըլլալ որ այդ պատճառով ուրիշ մը յաջորդէ անոր։ Կացութիւնը փոխուած չէ։ Թէ՛ Սպանիացիները եւ թէ Մարոքցիները կը պահեն իրենց դիրքերը։

—Ալհուսէմասի մէջ, շաբաթ իրիկուն, Քապիլները բուռն հրացանաձգութիւն մը կատարեցին, սակայն քաղաքին մէջ ոչ ոք վիրաւորուեցաւ։ Գիշերը բարձունքներուն վրայ կրակ վառուեցաւ՝ ներսերը գտնուող Մարոքցիները զէնքի տակ կոչելու համար։ Ցեղապետները գումարում մը ունեցան՝ որոշելու համար սա խնդիրը թէ պէ՞տք է Մելիլլայի առջեւ երթան՝ իրենց հայրենակիցներուն օգնելու նպատակով։

—Պուչդա Պին Պաղատի եւ Պին Իֆէնչ ճամբայ ելան դէպ ի Թանճէր ու Մելիլլա՝ վեհապետին հրամանները հաղորդելու Ռիֆի ցեղերուն, որպէս զի դադրեցնեն Սպանիացիներուն դէմ կատարուող յարձակումները եւ զինուոր տան Ռիֆի մէջ բանակ մը կազմելու համար։ Այդ հանդարտութիւնը անհրաժեշտ է Սպանիոյ եւ Մարոքի միջեւ բանակցութիւնները աւարտելու համար։

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ անգլիացի դրամատէր մը մենաշնորհ խնդրեր է Քասալայէն մինչեւ Մասաուա (Ափրիկէ) երկաթուղի մը շինելու համար։ Պետութիւնը դեռ որոշում մը տուած չէ այդ մասին։ Այս միջոցիս իտալական լրագիրներուն մէջ պայքար մը սկսած է՝ Մասաուան ազատ նաւահանգիստ մը վերածելու համար։

ՏԱՐԵԳԱՐՁՆԵՐ.— Նիւ-Եորքի մէջ

ԹԵՐԹՕՆ "ԱՐԵՒԵԼՔ,,Ի (12)

ԺԱՆ ՏԸ ԼԱ ՀԻՐ

ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ՍԻՐԱՅԻՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ԿՂԶԻԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ա.

Զարհուրանք

Եւ այդ աղէտները, միեւնոյն առեղծուածային պատճառին արդիւնքները, չորս զանազան կէտերու վրայ պատահած էին. երկու ծայրագոյն կէտերը՝ Հէլկօլանտ եւ Լիզպօնա՝ իրարմէ հեռու էին 1700 մղոն կամ 3148 քիլոմէտր, առանց նաւային կայանի։

Արդ, աղէտները պատահած էին առտուան ժամը մէկէն մինչեւ կէս գիշեր, միեւնոյն օրուան մէջ. ուստի պէտք էր ընդունիլ որ անհուելի թշնամին, ո՛վ որ ալ ըլլար, 3148 քիլոմէտր ճամբայ կտրած էր 23 ժամուան մէջ, այսինքն ժամը 137 քիլոմէտր արագութեամբ, միջին հաշուով, եթէ երբեք միեւնոյն պատճառին վերագրուէին անոնք։ Եւ երբ նկատի առնուի որ ամէնէն արագընթաց նաւերը՝ թորփիլլանաւերն անգամ ժամը 70 քիլոմէտր արագութեամբ կ'ընթանան, այն ատեն մարդ իրաւցնէ կ'ապշէր։

Անկարելի է նկարագրել այն սարսափը զոր կը զգային Ֆրանսական նաւաբաժնին սպաները, վերեւ ցոյց տրուած հաշիւները ընելէ յետոյ։ Ամէն սպայ ենթադրութիւններ կ'ընէր։ Ո՞վ էր այդ թշնամին։

Ընդծովեայ մը չէր ան, կուպէի չինած ամենափոքր ընդծովեաններուն պէս, որովհետեւ չպիտի կրնար Շէրպուրի նաւակայքը մտնել։ Թերեւս մարդ մըն էր, կամ մէկ քանի հոգի՝ սուզակի կատարելագործեալ հանդերձանքով։ Այդ պարագային պէտք է ենթադրել որ առնուազն երեք հոգի էին անոնք, որովհետեւ ոչ ոք պիտի կրնար 23 ժամ միայն ջուրին մէջ եւ ժամը 137 քիլոմէտր արագութեամբ ընթանալ։

Բայց ո՞րկէ կուգային այդ մարդիկը եւ ինչպէ՞ս կրցած էին միասին գործել այնքան հեռաւոր կէտերու վրայ։ Որո՞ւն կը հնազանդէին։ Անծանօթին։ Բայց ո՞վ էր այդ անծանօթը...։ Հարցումներ՝ որոնց ոչ մէկը կրնար պատասխանել, սկսեալ ծովակալէն մինչեւ պարզ թնդանօթաձիգը։

Իրողութիւնը սա էր որ նաւերը քանի՛ կը յառաջանային դէպ ի Ճիպրալթար, անձկութիւնը այնքան աւելի կը սպրդէր նաւազներուն մէջ, թէեւ սպաները պատերազմական ճառեր արտասանած ըլլային եւ ծովակալ Ժէրմինէ ազդու յայտարարութիւն մը ուղղած ըլլար, նաւաբաժինը Վիլֆրանշի նաւակայքէն դուրս ելած ատեն։

Թշնամիի մը դէմ կռիւ երթալ, անոր յատկութիւններուն, թիւին եւ զօրութեան ծանօթ ըլլալով, բարեբախտութիւն մըն է, հոգ չէ թէ այդ թշնամին շատ աւելի զօրաւոր ըլլայ։ Բայց կոյրի պէս դիմել դէպ ի անյայտ վտանգ մը, որուն միջոցները անծանօթ են, մահուան գիրկը նետուիլ անմխիթարօրէն՝ առանց ինքնապաշտպանութեան, այդ հեռանկարը պաղ քրտինք մը թափել կուտար ամէնէն յանդուգն եղողներուն իսկ...։

Ու նաւաբաժինին բոլոր մարդիկը անձկութեամբ կը դիտէին անթել հեռագիրներու գործերը, որոնցմով օժտուած էին բոլոր զրահաւորները։ Նոր աղէտ մըն ալ պիտի պատահէ՞ր Ճիպրալթար ժամանումէն առաջ։ Արդեօք պիտի իմանայի՞ն թէ անտեսանելի, անըմբռնելի եւ ահարկու այդ ընդծովեայ աղէտը անցած էր նեղուցը, ու նոր քանդումով մը իր ներկայութիւնը կը մատնանշէր Միջերկրականի մէջ։ Եւ կամ թէ այդ պահուն Ատլանտեա՞նը կ'անցնէր, իր աւերները սփռելու համար Նոր Աշխարհի ծովեզերքներուն վրայ։

Արդ, 704 մղոնի հեռաւորութիւն մը իրարմէ կը բաժնէ Վիլֆրանշը եւ Ճիպրալթարը։ Նաւաբաժինը յարակից պահելու համար, ծովակալ Ժէրմինէ ժամը 16 հանգոյց արագութիւն կուտար մարտանաւերուն, ամենէն արագընթաց նաւերը ստիպուած ըլլալով իրենց գնացքը չափաւորել ամենէն յամրընթացներուն վրայ։ Հետեւաբար նաւաբաժինը քառասունչորս ժամէն պիտի կրնար հասնիլ Ճիպրալթար։ Ամբողջ այդ ժամանակամիջոցին՝ անձկութիւնը շարունակեց։

Բայց երբ փետր. 5ին, առաւօտեան ժամը 9ին, 46 մարտանաւերը անվնաս կերպով Ճիպրալթարի նեղուցը հասան, կուրծքերը նուազ ճնշուած էին ալ եւս, որովհետեւ ո եւ է հեռագիր չէր հասած։ Խորհրդաւոր թշնամին նոր աղէտ մը չէր պատճառած։

Նաւաբաժինը պատերազմական դիրքով շարուելուն համար, այսինքն մեծ մարտանաւերը՝ կեդրոնը, եւ անդադար երթեւեկող թորփիլլանաւերը՝ ճակատը, Ճիպրալթարի նեղուցէն դուրս ելլող շոգենաւակ մը մօտեցաւ Բարրիի, եւ ծովակալ Ժէրմինէ անգլ. սպայէ մը ստացաւ Բարրիի հեռագիրները պարունակող ծրար մը։ Նոր բան մը չէին պարունակեր անոնք. Նա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. երես)

մօտերս պիտի տօնուին Հրտսըն գետին գտնուելուն 300րդ և շոգենաւի հնարիչ Ֆուլթընի 100րդ տարեդարձները։ Անգլիա, Ֆրանսա ու Գերմանիա ալ նաւաբաժիններ պիտի ղրկեն։

ԽՈՇՈՐ ԶՐԱՀԱՒՈՐՆԵՐ.— Մ. Նահանգաց ծովային նախարար Պ. Մէյէր կը քննէ երեսուն հազար թոնոնոց զրահաւորներ շինելու հարցը։ Ծովային Խորհուրդը կը յանձնարարէ այդ տեսակ մարտանաւերու շինութիւնը, որով կը յուսացուի թէ Նաւատորմի նիւմացոյցին յառաջիկայ քուէարկութեան առթիւ անոնց շինութիւնը արտօնուի։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.—Նիւ-Եորքի ոստիկանութեան նախկին պետ Պինկէմ զօրավարը, պարբերական հանդէսի մը մէջ, զարմանալի անկեղծութեամբ յայտարարութիւններ կ'ընէ։ Զօրավարը կը յայտարարէ թէ ոստիկանութեան անդամներէն երկու հազարը անխիղճ մարդեր են, որոնք միշտ պատրաստ են ձեռք երկնցնել դիւրաւ շահելիք վարձատրութիւն մը առաջարկողներուն։ Այդ ոստիկանները ամէն տարի առնուազն 500 միլիոն ֆր. կը ստանան յանցաւորներու և նուազ յանձնարարելի քաղաքական մարդոց կողմէ, որոնք պաշտպանութեան կամ ընտրութեանց ատեն քուէի պէտք ունին։ Քաղաքապետութեան օրէնքներուն շատերը ընդունուած են, որպէս զի կարելի ըլլայ դրամ պահանջել այդ օրէնքները բռնաբարել ուզողներէն։ Պինկէմ զօրավարը կը յայտարարէ թէ իբրեւ ոստիկանապետ իր պաշտօնավարութեան առաջին տարին մէջ կրցած է առանց դժուարութեան երեք միլիոն ֆր.ի գումար մը ձեռք բերել իբրեւ կաշառք։ Զօրավարը իբրեւ օրինակ մէջ կը բերէ երկու հաստատութեանց տէրերուն կողմէ տրուած 50,000 և 25,000 ֆր.ի երկու գումարներ։ Դիտել կուտայ որ Նիւ-Եորքի քաղաքապետութեան զօրութիւնը հիմնուած է այն ազդեցութեան վրայ զոր այդ կուսակցութիւնը կը գործէ ոստիկանութեան վրայ։ Զօրավարը կ'ըսէ թէ իր կարծիքով Նիւ-Եորք աշխարհի ամէնէն անիշխանական երկիրն է։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ.— Վիճակագրութեան մը նայելով, 1908ին Ասիոյ առեւտրական գործառնութեանց մէջ, որոնց ընդհանուր գումարն է 14.063 միլիոն մարք, Գերմանիոյ բաժինն է 968 միլիոն, որուն 634ը ներածում և 314ը՝ արտածում։ Այդ վիճակագրութիւնը կատարուած է, առանց նկատողութեան առնելու ասիական Թուրքիան և ասիական Ռուսիան։ Ներածումը 106 միլիոն պակսած է և արտածումն ալ 35 միլիոն։ Գերմանիոյ վաճառականութիւնը ամէնէն աւելի կը կատարուի Հնդկաստանի, շրջակայ կղզիներու, Չինու և Ճափոնի հետ. առաջնոյն ներածութիւնը ինկած է 407էն 307 միլիոն մարքի և միւսներուն ալ 187էն 173ի և 29էն 19ի. իսկ Չին աւելցած է 47էն 51 միլիոն։ Արտածումներն ալ ինկած են։ Չինու անկումը կը վերագրուի Ճափոնի մրցումին։ Գերման արտածումը Ասիոյ միւս երկիրներուն համար կարեւոր չէ. 8,300,000 մարք Մալաքքայի նեղուցին անգլիական հաստատութեանց համար. 6 միլիոն՝ Սիամ, 5,700,000՝ Փիլիպպեանները, 1,900,000՝ Սէյլան, 1,700,000՝ Հնդկաստանի ֆրանսական ստացուածքները. 170,000՝ Բորէօ։ Մալաքքայի անգլիական հաստատութեանց ներածութիւնն է՝ 17,800,000 մարք, Սէյլան՝ 17½ միլիոն և Սիամ՝ 16,700,000։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Ա. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

138րդ Նիստ, 6 օգոստ. 1909

Երեսփ. ժողովը երէկ ալ ընդհանուր նիստ ունեցաւ՝ Ահմէտ Րիզա պէյի ատենապետութեամբ։ Ատենապետը ծանոյց թէ Շքոտրայի երեսփոխան Ծաքիր պէյ, որ արձակուրդով իր ծննդավայրը կը գտնուէր, մեռեր է։ Ժողովը ցաւակցութիւն յայտնեց և որոշեց իր այդ զգացումները յայտնող գիր մը ուղղել անոր ընտանիքին։ Ժողովը մերժեց օրինագիծ մը՝ պետական Խորհուրդին վճռաբեկ ատեանին մէջ մեծամասնութիւն գոյացնելու մասին, վասն զի անբաւական նկատելով որոշեց որ նոր մը պատրաստուի։ Ատենապետը ծանոյց թէ զանազան տեղերէ հեռագիրներ հասած են, որոնք կը պահանջեն Երեսփ. ժողովին նիստերը շարունակել մինչեւ որ լուծուի Մակեդոնիայի մէջ վէճի առարկայ եղող եկեղեցիներու և դպրոցներու խնդիրը։ Արդէն այդ մասին օրինագիծ մըն ալ պատրաստուած ըլլալով, վիճաբանութեան ձեռնարկուեցաւ։ Հոնէօս էֆ. խնդրոյն այսքան յապաղիլը անընդունելի նկատելով հանդերձ, ըսաւ թէ ժողովը մեծամասնութիւն չունի, որով յետաձգման փափաքող երեւցաւ։ Եուսուֆ Քէմալ պէյ ըսաւ թէ քանի որ մեծամասնութիւն չկայ ի՛նչու կը խօսի։ Ճիւղերուն մէջ գտնուող երեսփոխանները ժողովասրահ հրաւիրուեցան, որով օրինական մեծամասնութիւնը գոյացաւ։ Մուսթաֆա Արիֆ պէյ յայտարարեց թէ ժողովը եթէ ցրուի առանց լուծելու եկեղեցիներու խնդիրը որ Ռումէլիի մէջ այնքան արիւնահեղութեանց պատճառ եղաւ, այդ վիճակին գործնականապէս շարունակուելուն պատճառ պիտի ըլլայ. ուստի առաջարկեց փութացնել վիճաբանութիւնները։ Ժողովը ծափերով ընդունեց այդ առաջարկութիւնը և օրինագծին ընդհանուր տրամադրութիւնները վիճաբանութեան ենթարկուեցան։ Հոնէօս էֆ. ըսաւ թէ ներկայացուած օրինագիծը վէճերը լուծելու հանգամանքը չունի, որով պէտք է կառավարութեան վերադարձնել՝ նորէն պատրաստուելու համար։ Արգաս ու Քարոլիտի էֆ.ներն ալ համակարծիք գտնուեցան Հոնէօս էֆ.ի։ Րահմի պէյ, ըսելէ յետոյ թէ Ներքին գործոց նախարարը Ռումէլիի գործերուն հմուտ կարող անձ մըն է, առաջարկեց կառավարութեան իրաւասութիւն տալ առժամեայ օրինագիծ մը պատրաստելու՝ աւազակներ հալածելու մասին կիրարկուելու համար. նաեւ եկեղեցիներու խնդրոյն վերաբերող օրինագիծն ալ անոր հետ գործադրել։ Դատական նախարարը, որ ներկայ էր, ըսաւ թէ կանոնագիր մը պատրաստած է՝ Ռումէլիի վէճերը կարգադրելիք օրինագծին կիրառման առթիւ կառավարութեան կրելիք դժուարութեանց յաղթելու համար. այդ կանոնագիրը խորհրդարանական երկրորդ նստաշրջանին ժողովին պիտի ներկայացնէ։ Նախարարը յարեց նաեւ թէ կառավարութիւնը աչքի առջեւ ունեցած է Րահմի պէյի առաջարկութիւնը։ Յետոյ ձեռնարկուեցաւ օրինագծին յօդուած առ յօդուած վիճաբանութեանը։ Նէճիպ Տրակա էֆ. առաջարկեց Ա. յօդուածին վրայ տրամադրութիւն մը աւելցնել թէ զատ զատ հասարակութեանց պատկանելու մասին խնդիր յարուցանող ժողովրդեան միջեւ երբ եկեղեցիի ու դպրոցի համար վէճ ծագի, այդ վէճն ալ նոյն օրինագծին համաձայն կարգադրուի։ Այդ առաջարկութիւնը բաւական բուռն վիճաբանութեանց պատճառ եղաւ։ Յոյն երեսփոխանները ընդհանուր կերպով ընդդիմացան այդ յաւելումին։ Դատական նախարարն ալ յայտարարեց թէ պէտք չկայ նոյն տեսակ յաւելումի մը։ Ա. յօդուածը նոյնութեամբ ընդունուեցաւ. իսկ Բ. յօդուածն ալ սա յաւելումով որ ագարակատէրերու կողմէ կառուցուած և երկրագործներու յատկացուած աղօթատեղիները ու դպրոցները բացառութիւն կը կազմեն։ Խորհրդարանական յանձնաժողովը սա ձեւին վերածած էր Գ. յօդուածը.—«Վէճի առարկայ եկեղեցի կամ դպրոց գտնուող գիւղի մը, կամ ագարակի և կամ գիւղաքաղաքի մը ժողովրդեան մէկ մասը եթէ յայտարարեն թէ Յունաց Պատրիարքարանին կը վերաբերին և միւս մասն ալ Պուլկարաց Էկզարքարանին, այդ եկեղեցին կամ դպրոցը պիտի յանձնուի մեծամասնութիւնը կազմող կողմին և միւս կողմին համար ալ նոյն կարգի հաստատութիւններ նորէն շինելու համար մեծամասնութիւնը դրամական կարելի աջակցութիւն մը պիտի ընէ փոքրամասնութեան։» Այս փոփոխութիւնը վիճաբանութիւն առաջ բերաւ։ Հոնէօս էֆ. նորէն ըսաւ թէ ժողովը մեծամասնութիւն չունի, սակայն վիճաբանութիւնը շարունակուեցաւ։ Քօզմիտի էֆ. երկար ճառ մը սկսաւ այդ փոփոխութեան դէմ։ Ատենապետը քանի՛ կը հրաւիրէր Քօզմիտի էֆ.ն խնդրոյ կարգէն չշեղելու, երեսփոխանը կը պատասխանէր.—«Ձեզի պէս եւրոպական Խորհրդարան տեսած անձէ մը մը չէմ սպասեր այս տեսակ ընթացք մը։» Քօզմիտի էֆ. բաւական երկար խօսեցաւ։ Ժամ 6ին մօտեցած ըլլալով, ատեանը փակուեցաւ և քիչ վերջը վերստին բացուեցաւ։ Կարդացուեցան Ծերակոյտէն վերադարձուած օրինագիծերը՝ փոխուելու համար։ Ծերակոյտը կը բողոքէր Երեսփ. ժողովին որոշմանը դէմ՝ Ելտըզը հանրային կալուած նկատելու մասին։ Եուսուֆ Քէմալ պէյ յայտարարեց թէ Ելտըզը ոչ թէ Համիտին թոշակներովը, այլ ազգին գանձէն գողցած դրամներովը շինուած է, որով պէտք է ազգին կալուածը ըլլայ։ Ժողովը վերահաստատեց իր նախորդ որոշումը՝ մերժելով Ծերակոյտին դիտողութիւնը։ Ուրիշ օրինագիծերու փոփոխութիւններն ալ նկատողութեան առնուելէ ետքը, վերսկսաւ Ռումէլիի եկեղեցիներու և դպրոցներու խնդրոյն վերաբերող օրինագիծին Գ. յօդուածին վիճաբանութիւնը։ Բանչէ Տօրով էֆ. յոյն երեսփոխաններուն ըսաւ թէ այդ խնդրոյն մէջ վնասուողները Պուլկարներն են։ Բանաօթ Պօզգանի էֆ. պատասխանեց.—«Դուք ձեր հրոսախումբերուն շնորհիւ եկեղեցիները գրաւեցիք. բուն իսկ վնասուողները Յոյներն են։» Համտի էֆ., որ նոյն միջոցին բեմին վրայ էր ու կը խօսէր, ընդմիջումին հետեւանքով հարկադրուեցաւ վար իջնել։ Ատենապետը խօսքը յոյն ու պուլկար երեսփոխաններուն ուղղելով ըսաւ.—«Իսլամ մը վախցուցիք և փախցուցիք»։ Բանակռիւը հանդարտելով Խալիլ պէյ Գ. յօդուածին փոփոխութեան մէկ ուրիշ ձեւը առաջարկեց, որ ընդունուեցաւ։ Յոյն երեսփոխանները գոհ չմնալով, աղմուկ յարուցին։ Թալաթ պէյ աշխատեցաւ աղմուկը դադրեցնել. վերջապէս ուրիշ առաջարկութիւն մը ընդունուեցաւ թէ մէկ կողմը մէկ երրորդի համեմատութեամբ փոքրամասն եթէ ըլլայ, երկու երրորդի մեծամասնութիւնը կազմող կողմին կը յանձնուի։ Ժամ 11ին ատեանը փակուեցաւ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՐԵՏԷԻ ԽՆԴԻՐԸ.— Յունաստանի պատասխանը.— Յունաստանի պատասխանը, որ երէկ հաղորդուեցաւ Բ. Դրան, սա յառաջաբանով կը սկսի.

«Հելլէն կառավարութիւնը ցաւ կը յայտնէ թէ իր կողմէ Բ. Դրան տրուած բացատրութիւնները բաւական չնկատուելով, նորէն բացատրութիւն պահանջելու պէտք զգացուած է։ Մակեդոնիան կազմող նահանգներուն մէջ, նախորդ վարչութեան իբրեւ արդիւնք, առաջ եկած տեւական շփոթութիւնները զանազան տարրերու և կրօնքներու միջեւ անհամաձայնութիւններու և ծանրակշիռ վիճակի մը պատճառ եղած էին, ինչ որ ամէնէն աւելի մեր վրայ ազդեցութիւն մը գործելու հանգամանքը ունէր մինչեւ Սահմանադրութիւնը հռչակուելէն ետքը ձեռք բերուած լաւ արդիւնքը մեզ ուրախութիւն պատճառեց. այդ մասին կարելին ընելով, ինչպէս քանիցս ծանուցած էինք Բ. Դրան, կրկին հրամաններ և պատուէրներ տրուած են որոնց որ անկ է։»

Յունաստանի պատասխանը յետոյ, Կրետէի խնդիրը ուղղակի ձեռք առնելով, կ'ըսէ.

«Կրետէի գալով, ասկէ առաջ Բ. Դուռը իր քանիցս բրած յայտարարութեանց մէջ ո՛չ թէ այդ խնդրոյն համար մեր ընթացքին քննադատելի ըլլալուն ակնարկած էր, այլ ընդհակառակն բոլորովին պատշաճ ըլլալը յայտնած էր։ Այսուհանդերձ, Բ. Դրան վերջին զեկոյցներէն օգտուելով, դարձեալ կը յայտարարենք թէ հելլէն կառավարութիւնը համակերպելով պիտի յարգէ չորս տէրութեանց որոշումներուն բոլոր կէտերը և պիտի զգուշանայ թելադրելէ ու քաջալերելէ այն ամէն տեսակ յուզումնալից արարքները որոնք կրնան պատահիլ կղզիին մէջ։»

Արտաքին գործոց նախարարը այդ պատասխանը ընդունելուն պէս հաղորդեց Եպարքոսին, որ Սուլթանին հետ Հէյպէլի կղզին գացած էր՝ նաւային վարժարանին քննութեան ներկայ գտնուելու համար։ Այդ պատասխանը նկատողութեան պիտի առնուի նախարարաց Խորհուրդին կիրակի օրուան նիստին մէջ։

—Մեծ տէրութեանց Հանեայի հիւպատոսները գրաւոր յայտարարութիւն մը պահանջեցին Կրետէի առժամեայ կառավարութեան գործադիր մարմինէն՝ ապահովութիւն տալու թէ ասկէ վերջը Հանեայի բերդին վրայ հելլէնական դրօշ պիտի չպարզուի և թէ որ և է կերպով շփոթութեանց վտանգ չկայ։ Հիւպատոսները յաւելցին որ ցամաք ելած զինուորները այն ատեն միայն իրենց մարտանաւերը պիտի վերադառնան, երբ պահանջուած այդ գրաւոր ապահովութիւնը տրուի։ Գործադիր մարմինը խոստացեր է այդ պահանջումը ընդունելով գործադրել։

—Իտալիոյ դեսպանատան առաջին թարգմանը, առջի գիշերը, վեց տէրութեանց դեսպաններուն անունով, հաւաքական ծանուցագիր մը յանձնեց արտաքին գործոց նախարար Րիֆաթ փաշային՝ Թարապիոյ Սըմմըր Բէլէս օթէլին մէջ։ Այդ ծանուցագրով տէրութիւնները բարեկամական ու խաղաղասէր խորհուրդներ կուտան Կրետէի խնդրոյն նկատմամբ։

—Հանեայի մէջ հելլէն դրօշը վար առնող միջազգային 300 զինուորներուն կը հրամայէր անգլիացի հարիւրապետ մը։ Բերդին մէջ կը մնան յիսուն զինուոր՝ երկու Մաքսիմ թնդանօթով։ Եւրոպական մարտանաւերը առայժմ Հանեայի առջեւ պիտի մնան։

—Բ. Դուռը գրեց իր դեսպաններուն՝ շնորհակալութիւն յայտնելու եւրոպական տէրութեանց՝ Հանեայի բերդին վրայէն հելլէն դրօշը վերցուելուն համար։ Կ. Պոլսոյ հելլէնական դեսպանատան մէջ շատ լաւատես են և յուսալից թէ օսմ. կառավարութիւնը վերստին ձեռք պիտի առնէ իր հաշտարար ընթացքը։

—Երեկ նոր հրահանգներ ղրկուեցան Աթէնքի օսմ. դեսպան Նապի պէյի, որ այսօր նորէն պիտի տեսակցի նախարարապետ Պ. Ռալլիի հետ։

—Աթէնքէն կը գրեն Նոյէ Ֆրայէ Բրեսէի թէ զինուորական սպաները, կառավարութեան խրատներուն հակառակ, գաղտնի գումարուեր և որոշեր են թագաւորին դիմել, խնդրելով նախարարապետ Պ. Ռալլիի պաշտօնանկութիւնը՝ այս վերջինը դեռ չյայտարարած թէ Յունաստան առնչութիւն մը չունի Կրետէի հետ։ Դահլիճը եթէ հրաժարի, զինուորական նախարարութիւն մը պիտի կազմուի ազգային պաշտպանութիւնը ապահովելու համար։ Լրագիրները թէեւ հանդարտութեան կոչ կ'ընեն, սակայն ամէն կողմէ պատերազմի ձայները կը բարձրանան։

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ.— Թուրքերէն թերթերուն մէջ կը կարդանք.— «Պաշտօնապէս կը հերքուին նեղուցներու մասին տրուած լուրերը, որոնք բացարձակապէս անհիմն են։»

ՌՈՒՍԻՈՅ կայսրը երբ Կ. Պոլիս ժամանէ, Յունաց Պատրիարքը, մէկ քանի եկեղեցականներով, Ստանտարտ զբօսանաւը պիտի երթայ՝ իր յարգանքները մատուցանելու։ Նիքոլա Բ. նոյն օրը Ֆէնէր երթալով փոխադարձ այցելութիւն պիտի տայ Յունաց Պատրիարքին։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆ.— Անգլիացի դրամատէրներու խումբ մը, այս շաբթու, օսմ. կառավարութենէն մենաշնորհ խնդրեց՝ երկաթուղի մը շինելու, որ Էտիրնէէն սկսելով ուղղակի գիծով Վոսփորի վրայ պիտի գայ, Ռումէլի ու Անատոլը Հիսարներու միջեւ շինուելիք կամուրջէ մը և Փոքր-Ասիոյ ամէնէն բարեբեր ու բազմամարդ կեդրոններէն անցնելով Սիւլէյմանիէ (Մուսուլ) պիտի ժամանէ և անկէ ալ Պարսկաստանէն մինչեւ Հնդկաստան։ Օսմ. երկիրներուն մէջ գիծին երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 5000 քիլոմեթր։ Քիլոմեթրական երաշխաւորութիւն չի պահանջուիր. միայն գիծին անցնելիք տեղերուն վրայ տասը քիլոմեթր տարածութեամբ գտնուող հանքերու շահագործումը՝ շահուն հարիւրին 30ը կառավարութեան թողլու պայմանով։

ՍՈՒԼԹԱՆԸ, Եպարքոսին, պատերազմական նախարար Սալիհ փաշայի, Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի և ծովային նախարարին հետ, երէկ Էրթողրուլ զբօսանաւով Հէյպէլի կղզին գնաց, որուն քարափին վրայ բարեւի կեցած էին նաւային վարժարանին ուսուցիչները և ուսանողները։ Սուլթանը վարժարան առաջնորդուելով բազմեցաւ մեծ սրահին մէջ։ Ուսանողներէն մէկը պատմական ճառ մը արտասանեց թուրք նշանաւոր ծովակալ Պարպարոսայի մասին։ Սուլթանը շատ գոհ մնաց և ըսաւ թէ ազգ մը որքան ուսումնասիրէ իր պատմութիւնը, այնքան աւելի կը զարգանայ յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ։ Յետոյ տեղի ունեցաւ շրջանաւարտներու վկայականներուն բաշխումը։ Յառաջադէմ ուսանողները ժամացոյցներ ու շղթաներ ստացան՝ իբրեւ վեհապետական պարգեւ։ Սուլթանը յետոյ մինչեւ Զամ Լիման պտոյտ մը կատարեց և ապա Տոլմա Պաղչէ վերադարձաւ։

ՀԵՐՔՈՒՄ.— Օսմ. Մ. ու Յ. Քոմիտէին Սէլանիկի կեդրոնը իբրեւ բոլորովին անհիմն կը հերքէ Լոքալանցայկէրի այն լուրը թէ Մանաստըրի կուսակալը այլ եւս յարաբերութիւն չունի Կ. Պոլսոյ դահլիճին հետ և թէ միայն Օսմ. Մ. ու Յ. Քոմիտէին Սէլանիկի կեդրոնին հրահանգներուն կ'անսայ, որ կ'ուզէ առանց ժամանակ կորսնցնելու դէպ ի Թեսալիոյ սահմանագլուխը ղրկել օսմ. զինուորները։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ նահանգաց երեսփոխանները իրենց միջեւ համաձայնեցան որ արձակուրդով երբ իրենց ծննդավայրերը երթան, այդ տեղերուն երկրագործական, առեւտրական ու ճարտարական զարգացումին և կառավարութեան կողմէ այդ նպատակով ըլլալիք աջակցութեան մասին ճշգրիտ տեղեկագիրներ պատրաստեն։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ Ա. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻՆ ՓԱԿՈՒՄԸ.— Օսմ. Երեսփ. ժողովը վաղը պիտի գումարէ իր վերջին նիստը։ Նախարարները ներկայ պիտի գտնուին վաղուան ժողովին, ուր Խաթթը Հիւմայուն մը պիտի կարդացուի։

ՊԱՇՏՕՆԱՏԵԱՑ վերակազմութեան յանձնաժողովը երէկ գումարուելով հետեւեալ որոշումները տուաւ.— Մրցումի քննութիւն պիտի կատարուի պաշտօնեաներու ընտրութեան համար, որպէս զի ոչ ոք վնասուի և խղճի հաճոյամբ ըլլայ պաշտօնեայի մը անուանումը։ Նախապատուութիւն պիտի տրուի այն պաշտօնեաներուն, որոնք ընդհանուր ծանօթութիւններ ունին և մասնաւոր գործերու մէջ վարժ են։ Բ. Ըլլայ դպրոցաւարտ, ըլլայ ոչ դպրոցաւարտ, բոլոր պաշտօնեաներուն հետ մրցման քննութեան կրնան մտնել պաշտօնեայ չեղող անձեր, եթէ պէտք տեսնուի։ Դուրսէն մարդիկ երբ քննութեան մէջ հաւասար կարողութիւն ցոյց տան, դպրոցաւարտները նախամեծար պիտի համարուին։ Գ. Վաթսունըհինգ տարեկան պաշտօնեաները հանգստեան պիտի կոչուին ըստ օրինի։ Եթէ ատոնց մէջ գտնուին կարող մարդիկ, օգտուելու համար ատոնց փորձառութենէն, կարծիքնին պիտի առնուի ի հարկին։

ՀԱՆՐ. ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՍ ՄԷՋ.— Ներքին գործոց նախարար Թալաթ պէյ հասկնալու համար թէ ի՛նչ աստիճան ապահովութիւն կը տիրէ Կ. Պոլսոյ մէջ, երէկ հանր. ապահովութեան պաշտօնատունը երթալով աչքէ անցուց 15—20 օրէ ի վեր մայրաքաղաքիս զանազան կողմերը պատահած ոստիկանական դէպքերու թուղթերը։ Այդ ժամանակամիջոցին, հինգ-տասը անկարեւոր դէպքերէ զատ, վիրաւորման ու գողութեան դէպքեր չեն պատահած, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ հանր. ապահովութիւնը շատ գոհացուցիչ է Կ. Պոլսոյ մէջ։

ԱԶԴԱՐԱՐԱԳԻՐ.— Նեճաթ Թուրք լրագիրը ազդարարագիր մը ստացած է, իր ըրած յարձակումներուն և մենամարտի մասին գրած պաշտպանողականին պատճառաւ։ Ինչպէս յայտնի է, Նեճաթ այն թերթն է, որ վերջերս անուանարկիչ ու ազատ զրպարտութիւններ կ'ընէր Հայերուն վրայ, և մէկ քանի օր առաջ միայն փութաց յետս կոչումով հերքել իր հրատարակութիւնները։ Այդ հերքումին վրայ՝ մեր Պատրիարքարանը ետ կեցաւ բողոքագիր մը տալէ նոյն թերթի մասին։

ԱՏԱՆԱՅԻ փոխ-կուսակալը Մերսին հասած է։

ԵՊԱՐՔՈՍԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Եպարքոսը սա յայտարարութիւնները ըրած է Թանին Կ. Պոլսոյ թղթակցին.— «Երկու պատճառներով բացարձակապէս անհրաժեշտ է որ Կրետէի խնդիրը իսկոյն և վերջնական կերպով կարգադրուի։ Առաջին պատճառը կը վերաբերի երկրին ելմտական ապագային։ Եթէ կրետական գործերը առկախ մնան, ժողովրդեան հիմնական յուզեալ վիճակը պիտի շարունակէ և հետեւաբար երկիրը այն տեսակ կացութեան մը պիտի ենթարկուի որ Եւրոպայի մէջ ոչ ոք մեզ պիտի չվստահի և իր դրամը պիտի չվտանգէ խռովեալ Թուրքիայի մը համար։ Արդ, եւրոպական դրամագլուխներու պէտք ունինք ինքզինքնիս շտկելու, վերակազմելու և մեր ելմտացոյցը կանոնաւոր վիճակի մէջ դնելու համար։ Սակայն ատոնք ձեռք բերելու համար պէտք է որ լուրջ երաշխաւորութիւն տանք անոնց որ մեր ուզածները մեզ պիտի տան. Նաեւ պէտք է ապահովութիւն ներշնչենք ապագային համար։ Վստահ եմ որ այս պատճառը պիտի հասկցուի Ֆրանսայի մէջ և թէ անհրաժեշտ ամէն աջակցութիւն մեզ պիտի ընծայուի՝ ձեռք բերելու բաղձացուած և պարագաներու բերմամբ անհրաժեշտ նկատուած լուծումը։ Երկրորդ պատճառը կը վերաբերի այն կնճռոտութեանց զորս կրնան մեզ պատճառել պալքանեան Պետութիւնները։ Արդարեւ, կրետական խնդիրը եթէ վերջնական կերպով չկարգադրուի, եթէ իրաց կաղ վիճակ մը ընդունինք, եթէ գործերը առկախ թողունք, մեր անկարողութիւնը ցոյց պիտի տանք, ուրկէ պիտի փութան օգտուիլ Պալքաններու Պետութիւնները։ Այդ Պետութեանց ախորժակը դեռ գոհացած չէ։ Երբ Կրետէի գործերուն մէջ մեր տկարութիւնը տեսնուի, անոնց վրայ մեր ամբողջ ազդեցութիւնը պիտի կորսնցնենք և ասկէ պիտի օգտուին՝ իրենց յաւակնութիւնները առաջ քշելու և այդ կերպով մեզ ենթարկելու անհամար դժուարութեանց։ Ուստի մեր ելմտական ապագան և մեր քաղաքական ապագան անհրաժեշտաբար մեզ կը հրամայեն միանգամ ընդ միշտ վերջացնելու կրետական այդ խնդիրը։ Յունաստանի շահն ալ կը պահանջէ որ խնդիրը վերջնականապէս լուծուի և իր ընթացքովը ատոր օգնէ։ Եւ այդ առթիւ սխալ մեկնութիւն մը տրուեցաւ մեր կողմէ Յունաստանի ղրկուած ծանուցագրին։ Այդ պարագան առաջ եկաւ այն իրողութենէն թէ տէրութեանց չէինք հաղորդած նոյն ծանուցագրին պարունակութիւնը. բայց անոր տեղեկանալէ ետքը փոխեցին առաջին վայրկեանին իրենց կազմած գաղափարը և առաջին յաւի տպաւորութիւնը անհետացաւ։ Մեր նպատակը ու մեր մտադրութիւնները կարծուածին պէս չէին։ Ըսուեցաւ թէ վերջնագիր մը ղրկած ենք Յունաստանի, թէ պաշտպան տէրութիւնները մէկ կողմ թողլով, ուղղակի Յունաստանի հետ պիտի բանակցէինք, և թէ սպառնալիքներով սկսած էինք։ Սխալ է։ Հելլէն կառավարութեան դիմեցինք կայսրութեան մէկ քանի մասերը տարածուած գործակալներու և սպաներու արարքին հետեւանքով, որոնք խռովութիւններ առաջ կը բերէին նոյն տեղերը։ Այդ գործը այն տեսակ գործ է որուն համար իրաւունք ունէինք ուղղակի բանակցելու Յունաստանի հետ, և իբրեւ երկրորդական պայման միայն պահանջեցինք այդ կառավարութենէն՝ յայտարարել որ Կրետէի վրայ կցման նպատակներ չունի։ Միշտ տէրութեանց հետ բանակցեցանք Կրետէի խնդիրներուն համար և բնաւ միտքերնուս չանցուցինք ասկէ շեղելու։ Տէրութեանց վրայ է որ դրած ենք մեր յոյսը՝ մեր պահանջած լուծումը ձեռք բերելու համար։»

ԱՇԻՐԷԹՆԵՐԸ.— Տէրէ Պալլի աշիրէթին պետը և իր մարդիկը ընդարձակ հեռագիր մը ուղղելով Ներքին գործոց Նախարարութեան, հպատակութիւն յայտնած են։

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՏՐԻՊՈԼՍՈՅ ջուրերուն մէջ գտնուող Սէտ-էլ-Պահր մարտանաւը ընկղմած է, կը գրէ Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐԸ.— Կ. Պոլսէն վիեննական թերթերուն կը գրեն թէ մայրաքաղաքիս ռուսական դեսպանը Յունաց Պատրիարքին խոստացեր է թոյլ չտալ որ օսմ. կառավարութիւնը ջնջէ Ֆէնէրի Պատրիարքարանին առանձնաշնորհումները։

ՅՈՅՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ.— Երէկ Ղալաթիոյ քարափին վրայ յոյն քահանայ մը կը շրջէր՝ շոգենաւ նստելու համար։ Ոստիկանութիւնը կասկածելով՝ քահանային գոյքերը խուզարկեց։ Երկու նոր րէվոլվէր և վնասակար պարունակութեամբ կարգ մը ատենախօսութիւններ երեւան հանուեցան։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ. — Լա Թիւրքի կ'ըսէ թէ պուլկար աւազակներու խումբ մը Միտիայի (Սեւ ծով) գաւառին լեռը տարեր և 670 ոսկի փրկանք ստանալէ ետքը ազատ արձակեր է։ Ժողովուրդը կը գանգատի տեղական կառավարութեան անփութութենէն։

ՏԷՐՍԻՄԷՆ օգոստոս 5 թուականով հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ տեղւոյն ցեղապետները Դ. զօրաբանակին հրամանատար Իպրահիմ փաշայի ներկայանալով, հնազանդութիւն յայտներ են։ Նոյն ցեղապետները նաեւ հեռագրեր են Ներքին գործոց Նախարարութեան թէ ասկէ վերջը կատարելապէս պիտի հնազանդին ու պիտի հպատակին կառավարութեան, թէ պատահած կարգ մը դէպքերը հին վարչութեան բռնապետական արարքներուն արդիւնքն էին և թէ իրենք խիստ գոհ են Սահմանադրութենէն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Նամակագիր մը Հաճընէն յուլիս 22 թիւով սա տողերը կը գրէ. «Ճար մը ըրէք զիս ազատելու սա Կիլիկիա ըսուած դժոխքէն, ուր սարսափէն ու անարդարութենէն զատ ոչինչ կայ. Հաճընցիներուն մեծ մասը բանտարկուած է Էրզին՝ բոլորովին սին ու փուճ առարկութիւններով ու զրպարտութեամբ. մէկ Թուրք իսկ չբանտարկեցին հակառակ եղած բազմաթիւ բողոքներուն։ Հաճընի ներկան լաւ ապագայ մը չի ներշնչեր։ Պոլսոյ թերթերուն մէջ մեծ ուրախութեամբ կարդացինք Մաքրիքէօյի ազգայիններուն գովելի ձեռնարկը՝ Հաճընի մէջ որբանոց մը հաստատելու համար. հաւատացէք որ Հաճընի համար ասկէ լաւ գործ մը չի կրնար ըլլալ. որբերը այնքան շատ և այնքան թշուառ են որ չեմ կրնար նկարագրել. Թշուառութեան անհուն տեսարաններ կան։ Սա միայն ըսեմ թէ Թալասի միսիօնարները կը ժողվեն մեր որբերը... հայութիւնը ջնջելու համար անոնց սրտէն։ Մաքրիքէօյի ձեռնարկը ամենամեծ հայրենասիրութիւն մըն է. երանի թէ իր հետեւողները ունենար...»։

Այս տողերը մտերմական նամակի մը մասը կը կազմեն, և հրատարակուելու մաքով չէին ուղղուած հոս, որով մասնաւոր կշիռ մը կը ստանայ անոր անկեղծութիւնը։ Նամակագիրը կ'աղաչէ իր պոլսեցնակ մէկ բարեկամին որ զինքը ազատէ Կիլիկիա ըսուած դժոխքէն։ Քիչ շատ, Կիլիկիոյ ներկայ բոլոր հայութեան տրամադրութիւնը ասիկա ըլլալու է, քանի որ սարսափը և անարդարութիւնը կը տիրեն հոն։ Հին ռէժիմին ատենը, բռնակալութեան ամէնէն կրակ կտրած միջոցին իսկ այս աստիճան յուսահատ շեշտերով նամակներ չէինք կարդար արտասահմանի մէջ։ Ինչ զարմանալի և հրաշալի սահմանադրական ռէժիմ մըն է աս որ՝ նահանգի մը բնակիչները կը ստիպուին ձգել ամէն բան ու փախչիլ, «տիրող սարսափէն ու անարդարութենէն հալածուած»։ Կարգ մը ըղեղներու մէջ հաւանօրէն Սահմանադրութեան և Բռնապետութեան սահմանները իրարու խառնուած են, և որքան որ ալ այս երկու անունները տարբեր են իրարմէ, բայց իրենց ներկայացուցած վիճակները գրեթէ նոյն բաներն են, կամ շատ խաբուսիկ տարբերութեամբ մը։ Ապա թէ ոչ ինչո՞վ կարելի է բացատրել այն որ բռնակալութեան մողոքին ու անոր քստմնելի քուրմերուն անհետացմէն ամիսներ ետքը, Երիտասարդ-Թուրքերու միահեծան իշխանութեան ներքեւ, տակաւին կայսրութեան ամէնէն հարստահարուած, խոշտանգուած, քայքայուած մէկ նահանգին ջարդուած, կողոպտուած, մահուան դռները հասած բնակչութիւնը այնքան անտանելի կը գտնայ կացութիւնը որ ազատիլ կ'ուզէ «այդ դժոխքէն»։ Ասանկ վիճակ մը և սահմանադրական ռէժիմ մը բնա՛ւ և յաւէ՛տ չեն հաշտուիր իրարու հետ։ Ինչ բան է աս, կը հարցնենք այս երկրին տիրող վարչութեանը։ Սո՞ւտ է որ Հաճընցիները մեծ մասամբ բանտարկուած են Էրզինի մէջ, և մէկ հատ Թուրք չէ բանտարկուած։ Տիեզերքին ո՞ր կողմէն ընդօրինակուած արդարութիւն մըն է ասիկա։ Մեզի կ'ըսեն թէ պէտք չէ քննադատել պատերազմական ատեաններուն գործերը։ Բայց կառավարութիւնը ինք եղաւ առաջինը որ պաշտօնապէս կասկածի տակ ձգեց Ատանայի պատերազմական ատեանին վճիռները, յայտարարելով որ «Ատանայի ցաւալի դէպքերուն մէջ Հայերը բնաւ պատասխանատու չեն»։ Եթէ Հայերը բնաւ պատասխանատու չէին, հապա ասա կախուած Հայերուն մե՞ղքը ի՞նչ էր։ Ճշմարտութիւննե՞րը խեղդուիլ կ'ուզուին այս երկրին մէջ, մամուլին արդար և անշահախնդիր բողոքները խեղդել ուզուելով։ Եթէ պատերազմական դրութեան մը նպատակակէտը այս է, մէկ օրուան մէջ մէկ յայտարարութեամբ մը երկրին ամբողջ մամուլին ձայնը կարելի է խափանել։ Բայց մենք կը սիրենք հաւատալ որ պատերազմական ներկայ վարչութիւնը հեռի է այդ անարդար նպատակները սնուցանելէ և թոյլ կուտայ որ մամուլը իր պարտքը կատարէ, բաւական է որ անիկա միջացեղային կիրքեր հրահրելու և երկրին մէջ խռովութեան սերմեր ցանելու չձգտի։ Արդարութիւնը նուիրական բան մըն է, և ատոր համար խօսողները չեն կրնար հալածանքի ենթարկուիլ մանաւանդ ռէժիմի մը տակ որ Սահմանադրական կը կոչուի, հոմանիշ արդարութեան և հաւասարութեան։ Արդարութեան գործադրութիւնը կը պահանջենք ուրեմն մենք ամենայն տիրականութեամբ, արդարութի՛ւն՝ Կիլիկիոյ մէջ թափուած հազարաւոր անմեղներու արեանը համար, ու այդ արդարութիւնը չեն կրնար մեզի չտալ պատերազմական ատեանները որ արհաւիրքի երկրին մէջ կը գործեն։ Եթէ յանուն արդարութեան եղած այս բողոքին համար՝ թերթ մը կը կորսնցնէ գոյութիւն ունենալու իր իրաւունքը, ահա՛ մենք պատրաստ ենք այդ հարուածին, զոր կ'ընդունինք կուրծքերնիս բաց, անվախօրէն...

* * *

Նամակին միւս մասը մեր հին տերտէրէն մէկն է։ Միշտ և հանապազ, այս դժբախտ հայութիւնը միայն մէկ փորձանքի, մէկ զուլումի դէմ դնելու հարկին տակ չէ որ գտնուած է։ Բանի մը հատը մէկանց իջած է մեր գլխուն։ Ահա ատոնցմէ մէկն է որբորսակ միսիօնարները, որոնք, մեր վերջին քսանամեայ մարտիրոսագրութեան մէջ՝, ամէն ատեն երեւան ելած են՝ իրենց սեւ կնգուղներովը՝ ասպաճիներուն և թալանճիներուն ետեւէն, մնացածը տանելու։ Ո՞ր մէկուն դէմ մաքառիս, ո՛ր մէկուն դէմ գոյութիւնդ պաշտպանես։ Ահա կարգը միսիօնարներունն է, որոնք, երկարակտուց արագիլներ, հայ անտէրունչ որբուկները կը ժողվեն գորտերու պէս։ Այդ որբակուլ կտուցներէն քաշել առնելու է այդ դիւրին ու խղճալի որսերը։ Ատոր համար մինակ ազգային իշխանութիւններու վրայ պէտք չէ յոյս դնել. անոնց բեռը շատ է, խիստ շատ։ Մաքրիգիւղի հայութեան նախաձեռնութիւնը կրնայ օրինակ հանդիսանալ ուրիշ թաղերու ազգայիններուն։ Եթէ Մաքրիգիւղի թաղեցիք կրնան կոր որբանոց մը հաստատել, աւելի հարուստ թաղեր, ինչպէս Բերա, Գատըգիւղ, Սկիւտար եւայլն շատ աւելի դիւրութեամբ կարող պէտք է ըլլան մէյմէկ որբանոց պահելու։ Օտար միսիօնարները, տեղւոյն վրայ, մեծ փութաջանութեամբ կը գործեն ի հաշիւ իրենց «փարախ»ին. մոլորած ու անտէր գառնուկները կը քշեն կը տանին՝ խորթ ստինքներու կաթովը զանոնք սնուցանելու։ Կարելի՞ է անտարբեր հանդիսատես մնալ ասոր։

ԵՐՈՒԽԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Արեւելքի մէջ տպագրած էիք հանրածանօթ Ղեւոնդ վրդ. Մազուտեանի մի նամակը, ուր ի միջի այլոց կ'ըսէ. «Կը ցաւիմ որ Հմայեակ Արամեանցը նոյն օրը բացակայ եղած էր. սաստիկ պայքարող մէկն է եւ մեր կողմին կը պատկանի»։ Հարկ անհրաժեշտ կը համարիմ ներկայիս արտայայտել իմ բուռն զայրոյթը այդ դիտումնաւոր ստին ու նախատինքին դէմ, յայտարարելով միանգամայն, թէ ես ոչ միայն որ և է կողմ ճանչցուած չեմ սաղիմական տխրահռչակ խնդրոյն մէջ, այլ ընդհանրապէս Երուսաղէմի միաբանութեան գոյութիւնն իսկ անպատուութիւն եմ համարած մեր ազգին համար։ Ու, հետեւաբար, չէի ալ կրնար պաշտպանութիւնն ստանձնած լինել այդպիսի մի «միաբանութեան» ո՛ և է անդամին։ Կը փափաքիմ, որ Հայ հասարակութեան յայտնի լինի սա պարագան, թէ ժամանակակից ընկերվարական մը չկրնար և իրաւունք չունի իր եռանդն սպառել վանքական-կրօնական էնթրիկներու շուրջը։ Ի վերջոյ հրապարակաւ կը պահանջեմ որ Ղեւոնդ վրդ. Մազուտեան սրբագրէ իր գրածներն իմ վերաբերմամբ, խոստովանի որ իմ մասին գրածները բոլորովին անհիմն են, կամ հակառակն ապացուցանէ։ Այլապէս՝ գայթակղած մոքերը ամոքելու համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն հանդէպ պատասխանատուութենէ ազատ կը համարիմ ինքզինքս։

Ազգ. Երեսփոխան
ՀՄԱՅԵԱԿ ԱՐԱՄԵԱՆՑ
Կ. Պոլիս, 4 օգոս.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ Նախարար Սալիհ փաշա տեղեկանալով որ Ատանայի Պատերազմական Ատեանին առջեւ հանուած վկաներէն շատերը ճնշումի, սպառնալիքի և նոյն իսկ ծեծի ազդեցութեամբ սուտ վկայութիւններ կուտան, ծածկագիր հեռագրով մը հրամայած է տեղւոյն Պատերազմական Ատեանին՝ խիստ քննութիւն մը կատարելով ստուգել այս պարագան, որպէս զի զեղծարարները իրենց արժանի պատիժը կրեն։

ԲԱԲԵՐԴԻ առաջն. տեղապահ Տ. Պարգեւ վրդ. Դանիէլեան երէկ մայրաքաղաքս ժամանելով, վիճակային ինչ ինչ խնդիրներու մասին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ս. Պատրիարքին հետ։

ՎԻԵՆՆԱՅԻ Մխիթարեանց Աբբահայր Գովրիկեան վրդ. Ս. Պատրիարքին՝ շնորհաւորութեանց պատասխանած է շնորհակալութեան նամակով մը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Պատր. Տեղապահ Տ. Դանիէլ Ծ. վրդ. Յակոբեան, այս առտու Էտիրնէէն մայրաքաղաքս ժամանեց։ Սիրքէճիի կայարանին մէջ դիմաւորեցին Երուսաղէմի միաբաններէն Տ. Տ. Մատթէոս, Սմբատ և Նիկողայոս վրդ.ները։ Ս. Պատրիարքին կողմէ բարի գալուստ մաղթեցին Տ. Տրդատ և Տ. Պետրոս քահանաները։ Տ. Դանիէլ վրդ. հիւրընկալուեցաւ Երուսաղիմատան մէջ։

ՌՕՏՕՍԹՕՅԻ առաջն. փոխանորդ Տ. Բարթողիմէոս քհնյ. և Ս. Թագաւոր թաղի վարժարաններու տեսուչ Կարապետ էֆ. Պալապանեան երէկ Պոլիս գալով, Պատր. Փոխանորդ Տ. Ղեւոնդ Ծ. վրդ.ը հրաւիրեցին Ռոտոսթօ՝ Ս. Աստուածածնի տօնին օրը, տեղւոյն եկեղեցիին տօնախմբութեան առթիւ պատարագելու համար։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կատարուեր է հանգ. Յակոբ էֆ. Պալիկեանի համար։ Առաջնորդ Տ. Իշմանուէլ վրդ. պատարագեր ու քարոզեր է։ Ազգայիններու խուռն բազմութենէն զատ, ներկայ գտնուած են նաեւ բոլոր Թուրք երեւելիները և Օսմ. Քոմիտէի մասնաճիւղին անդամները։

ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ Նախարարութեան դարձեալ դիմում եղաւ Գալֆաեան Որբանոցի հացին ու միսին շարունակման համար։ Պատասխանուեցաւ թէ այս տեսակ հաստատութեանց խնդիրները մէկ քանի օրէն պիտի կարգադրուին։

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎԻ յանձնարարութեան համաձայն, Պոլիս գտնուող Երուսաղէմի հաշուեպահանջ միաբանները, որոնց սենեակները բացուած էին վերջերս, այսօր բողոքագիր մը ներկայացուցին Քաղ. Ժողովին, ներփակելով նաեւ իրենց գոյքերուն ցուցակը։

ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ և Ազատամարտ հեռագիրներ ստացած են Ատանայէն, որով ստիպողաբար հանդերձեղէն կը խնդրուի, ծածկելու համար ժողովուրդին մեծամասնութեան մերկութիւնը։ Հոս հաւաքուածները արդէն օրը օրին ղրկուած բայց անբաւական եղած ըլլալով, վստահ ենք որ բարեսէր անձեր պիտի փութան իրենց քով տրամադրելի հագուստ կօշիկ, հանդերձեղէն անմիջապէս Հայ Կանանց Միութեան ձեռքը հասցնել, ղրկուելու համար հազարաւոր թշուառ ու անտէր աղէտեալներուն։

«ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ»Ի կը հեռագրեն Մերսինէն թէ կառավարութեան շրջաբերական-յայտարարութիւնը՝ Հայոց անմեղութեան մասին՝ չէ հաղորդուած Ատանա, որով անծանօթ կը մնայ ժողովուրդին։

ԿՐԹԱԿԱՆ Նախարարութեան կողմէ 10 Ատանացի որբուհիներ ուղղուած էին Պատրիարքարանէ, Պոլսոյ Աղջկանց Արհեստից վարժարանը դրուելու համար։ Խառն Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց խնդրել կառավարութենէն որ անոնց համար ծախսուելիք գումարը տրուի Պատրիարքարանի, որ ազգ. հաստատութեանց մէջ պիտի կրթէ զանոնք։

ԱՏԱՆԱՅԻ Առաջնորդ Տ. Մուշեղ եպիսկ. Եգիպտոսէն Կիպրոս անցեր է, հոն գաղթող աղէտեալներուն այցելելու և զանոնք մխիթարելու համար։

ՊՈԼՍԷՆ երկար տարիներ առաջ Եգիպտոս մեկնած Արամ պէյ Փափազեան [illegible] օր Պատրիարքարան երթալով իր քսան տարիէ ի վեր անվճար մնացած ազգ. տուրքը 1500 ղրուշ՝ միահաղին վճարած և ի նպաստ Ատանայի ալ 10 ոսկիի գումար մը յանձնած է Ս. Պատրիարքին։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ հոգեւոր հովիւ կարգուեցաւ Տ. Եղիշէ քհնյ. Գայլճեան։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ Գ. Լուսինեանի ֆրանսահայ պատկերազարդ մեծ Բառարանին 27րդ պրակը, 40 փարա։ 2 հատոր 120 պրակներու բաժնեգինը Պոլսոյ համար 20 ֆր., գաւառաց համար 23 ֆր.։ Կեդրոնատեղի «Արծիւ» գրատուն։

ՑԱՒՈՎ կ'իմանանք թէ Արեւելքի նախորդ արտօնատէր և [illegible] Ա. քարտուղար Զարեհ էֆ. Նուսուֆեան դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր մայրը, Տիկին Հռիփսիմէ Նուսուֆեան, երկարատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ։ Հանգուցեալ տիկինը, ամիրայական ծանօթ ընտանիքի մը զաւակ, ազնիւ բնաւորութեամբ և կնօջական բարեմասնութիւններով օժտուած, ամէնուն համարումը կը վայելէր։ Խմբագրութիւնս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Զարեհ էֆ. Նուսուֆեանի և իր եղբօր Երուանդ էֆ. Նուսուֆեանի ու իր պարագաներուն, իրենց կրած դառն կորուստին առթիւ։

ՄԱՀԱԶԴ

Զարեհ և Երուանդ էֆէնտիք Նուսուֆեան, ինչպէս նաեւ Պէրպէրեան, Շահինեան, Սմբատեան, Մարկոսեան, Ռեիզեան, Նուսուֆեան, Երկանեան, Նորատունկեան, Շալճեան, Ծանըճեան, Յակոբեան, Թիւլպէրեան, Պապաեան, Տիվիճեան, Թաքիւեան, Ալաքթմաճեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ Օ. ՆՈՒՍՈՒՖԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Ցուղարկաւորութեան սուրբ հանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9½ին (Ը. Թ.) Օրթագիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին ուր պիտի փոխադրուի և հանգուցեալին մարմինը։

Բանկալթի, 7/20 Օգոստ. 1909

Ծանօթ.—Յատուկ հրաւիրագիր չղրկուած ըլլալուն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Շիրքէթի շոգենաւը կամուրջէն կը մեկնի ժամը 9.10ին (Ը. Թ.)։

Այրի Տիկին Նէկտար Գ. Աղաթօն, տէր եւ Տիկին Ե. Գ. Աղաթօն այլ եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Յ. Արամեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Գրիգորեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Ա. Սիւնիւքեան եւ զաւակունք ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն թէ

ՕՐ. ԹԻՐԶԱ Գ. ԱՂԱԹՕՆ

ԴՈՒՍՏՐ ԲԱՐԵՅԻՇԱՏԱԿ ԳՐԻԳՈՐ ԷՖ. ԱՂԱԹՕՆԻ

հանգեաւ ի Տէր այս առաւօտ, յետ երկար և տաժանելի հիւանդութեան։

Ցուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի, վաղը, շաբաթ ժամը 8ին (Ը. Թ.) Խասգիւղի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին, ուր փոխադրուած է արդէն հանգուցեալին մարմինը, և ուրկէ տարուելով տեղւոյն գերեզմանատունը, պիտի ամփոփուի իր գերդաստանին յատուկ դամբարանը։

Գանտիլլի 7/20 օգոս. 1909

Ծան.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊ Ի ՌՈՏՈՍԹՕ.—Ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան Թաղ. Խորհուրդը կը փութայ յայտարարել թէ երկար տարիներէ ի վեր [illegible] Ս. Թագաւոր եկեղեցւոյ ժողովրդային այցելութիւնները դադրած էին [illegible], բայց շնորհիւ Սահմանադրութեան այդ կարգի դժուարութիւնները վերցուած և յառաջիկայ Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնի առթիւ բարեպաշտ ուխտաւորաց ամեն կարգի հանգստութիւնը ապահովելու համար կանխական միջոցներ ձեռք առնուած են։ 1—3

Թաղականութիւն Ս. Թագ. թաղի

ՎԵՐՋԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՐԼԻՆ, 19 օգոստոս.—Բարիզի մէջ կը գնահատեն Գերմանիոյ և Աւստրիոյ ուղիղ ընթացքը, բայց այդ երկու տէրութեանց մասնակցութիւնը կրետական խնդրոյն կարգադրութեան մէջ, [illegible] է։ Այն պատճառները, որոնց հետեւանքով տէրութիւնները [illegible] են Եւրոպական համաձայնութենէն, այսօր ալ գոյութիւն ունին։ Ատոր համար է որ Գերմանիա գէթ չի փափաքիր մասնակցիլ այն գործողութեան, որուն նպատակն է կրետական խնդրին կարգադրութիւնը [illegible]։ Պաշտպան տէրութեանց [illegible], եթէ նկատի առնուին Թուրքիոյ իրաւացի պահանջումները, պիտի բաւէր գոհացուցիչ լուծում մը ձեռք բերելու համար։ Յոյները և Կրետացիները համոզուած ըլլալու են թէ աւելի զգուշութեամբ վարուելու է Նոր Թուրքիոյ հետ քան հին Թուրքիոյ հետ։

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ.— Արտաքին գործոց պաշտօնատունը հրաւէր ուղղած է ամերիկեան ընկերակցութեանց՝ հետամուտ ըլլալու երկաթուղիի մենաշնորհներ ձեռք բերելու Թուրքիոյ մէջ։ Այս առթիւ նոյն պաշտօնատունը ի վեր կը հանէ այն փայլուն հեռանկարը, որ Թուրքիա հաստատուած Ամերիկացիներուն առջեւ կը պարզուի։

ԲԱՐԻԶ.— Հակառակ Հավասի երէկի հեռագիրներուն, նոր տեղեկութիւններու համաձայն, Ռոկիի գերի բռնուիլը չի հաստատուիր։ Պէնի Զէրուալի լեռներուն մէջ կը գտնուի Ռոկի։

ԲԱՐԻԶ.—Եգիպտոսի Խտիւը, որ Տիվօն-լէ-Պէն պիտի երթայ, ամէն տարուան պէս [illegible] համար, յանկարծ Կ. Պոլիս մեկնեցաւ Թուրք-հելլէն վէճին պատճառաւ։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՓԱԿՈՒՄ,		Օգոս. 6/19
Օսմ. Փոխ. Միացեալ 4%	Փ. Ց.	103 03¹/₄
Ամենէն բարձր գին	»	103 04¹/₂
Ամենէն վար գին	»	102 34
[illegible] Բաժնեթուղթ	ֆր.	174 62
Ամենէն բարձր գին	»	174 75
Ամենէն վար գին	»	174 25
ԲԱՑՈՒՄ,		**Օգոս. 7/20**
Օսմ. Փոխ. Միացեալ 4%	Փ. Ց. Օ. Ց.	103 04¹/₂
» » » [illegible]	»	103 05
[illegible] Բաժնեթուղթ	ֆր.	174 62
» » [illegible]	»	174 62
[illegible]	»	432 —
[illegible]	»	520 —
» » [illegible]	»	517 —
» » [illegible]	Զ. Ց.	14 22
[illegible]		
[illegible]	»	1 80
Օսմ. Ազգ. Ընկ.	»	4 42
Օսմ. [illegible]		17 05
[illegible] բաժնեթուղթ		8 02¹/₂
» [illegible]	»	4 —
» [illegible]	»	490 —
[illegible]	ֆր.	78 —
[illegible] Ընկ.		298 —
[illegible]		425 —
[illegible]	Օ. Ց.	5 25
[illegible]	»	2 —
[illegible]		122 —
[illegible]	»	29 —
» [illegible]	»	27 —
[illegible]		575 —
[illegible]	ֆր.	57 —
[illegible]	»	43 50
[illegible] հին	»	301 —
» » » նոր	»	255 —

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ 50—23
ՆԷՔԹԱՐ ԳԱՐԷՋՈՒՐԸ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ՕՔԱԶԻՕՆՆԵՐ
ԱՄԷՆ ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԹԻՐԻՆԿ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
ՂԱԼԱԹԻԱ

ՏԵՐՈՒՊԼԻ ԷՔՍԹՐԱ ՄՈՄԵՐ
Տէրուպլի էքսթրա ընտիր մոմերը գնեցէք, որոնք ո՛չ ծուխ կ'արձակեն և ո՛չ կը վազեն։ Այդ մոմերուն պատրաստութեան համար մեծ խնամ տարուած է։ Գինն ալ աժան է։ Կը ծախուին գլխաւոր խանութպաններուն և Պոլսոյ, Բերայի ու Ղալաթիոյ մեծ վաճառատուններուն քով։ Վաճառման կեդրոնատեղին է Պալըգ Բազար, Նէվշէհիր խան, թիւ 9, Բօրլօթի եւ ընկերութեան մօտ։
Ընդհանուր գործակալ
75—12 Ս. ԱՄԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը կը սկսի Գչ. սեպտ. 7 (Ն. Տ.)։ Թուրքերէնի և ֆրանսերէնի դասընթացքը աւելի զօրացնելու համար՝ ուսուցչական մարմնին վրայ աւելցուցած են Ս. էֆ. Սրենց և Զիա պէյ։

Գիշերօթիկներուն տարեթոշակն է 16 օսմ. ոսկի, կէսը մուտքի ատեն և կէսը Ծնունդին վճարելի։ Իւրաքանչիւր աշակերտ գանձապետին յանձնելու է 1 օսմ. ոսկի՝ գիրքի և ուրիշ դպրոցական պէտքերու համար. աւելցածը իրեն կը վերադարձուի տարւոյն վերջը։ Ծնունդի կամ Զատկի արձակուրդին վարժարան մնացող աշակերտները 3 մէճիտ պիտի վճարեն։

Նամականի միջոցաւ դրամ կամ ծրար պէտք է ղրկել Իզմիտ, Կարապետ աղա Պօղոսեանի հասցէին։

Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել Մր. Ս. Ռ. Բիթի, կամ վարժարանիս գործակատար Գրիգոր էֆ. Շահպազեանի Պայպըլ Հաուս, Կ. Պոլիս, ժամ 3½էն 5½ (Ը. Ե.) կամ Տնօրէնութեան՝ Պարտիզակ։

Բարձր. վարժարանի յարակից Ֆավրի կրթարանին տարեթոշակն է 12 ոսկի, որուն կէսը պէտք է վճարուի Սեպտ.ին, իսկ միւս կէսը Ծնունդին։ 12 ոսկիէն պակաս վճարող աշակերտներ առտնին գործերով պարապելով պէտք է լեցնեն սահմանուած 12 ոսկիի թոշակը։ Մուտքի ատեն իւրաքանչիւր աշակերտ մանր ծախքերու համար պարտի վճարել 20 ղրուշ։ Աշակերտները միասին պէտք է բերեն անկողին, սաւան, փեշտիմալ ևն.։

14—8

Khedivial Mail Line

(Քէտիվիալ Մէյլ Լայն)

Շոգենաւային Ընկերթ.

Շաբաթական ամենէն արագ երթեւեկը
Պոլսոյ եւ Աղեքսանդրիոյ միջեւ.

«Սախարէ» շոգենաւը, նաւապետ Ֆինլէյ, կիրակի, 22 օգոստոս 1909 (Ը. Ե.), կէս օրին Աղեքսանդրիայէն հոս կը ժամանէ. իսկ երեքշաբթի 24 օգոստ. 1909 կէս օրէն ետքը ժամը 3ին պիտի մեկնի Աղեքսանդրիա, հանդիպելով Իզմիր և Պիրէա։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԻԾ

«Մէնզալէհ» շոգենաւը նաւապետ Վայնթէր օգոստ. 28ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Կելիպօլը, Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Սագըզ, Հռոդոս, Մէրսին, Իսքէնտէրուն, Սուրիական Տրիպոլիս, Պէյրութ Հայֆա, Եաֆա, Բօրթ-Սայիտ և Աղեքսանդրիա։

Տեղեկութեանց համար դիմել Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Ղալաթիա, քարափին վրայ, Մէյմէնէթլի խան, իսկ մասնաճիւղը՝ Պոլիս, Վալիտէ Սուլթան խան։

ՏՕՔԹ. Ա. ՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ՈՒ ԿՈԿՈՐԴԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Բարիզի մէջ իր մասնագիտութիւնը կատարելագործած ըլլալով՝ ելեքտրականութեան ու ցարդ Պոլսոյ մէջ չգործածուած տաք օդի, տիաֆանօսքօբիի, պռօնքօսքօբիի, էօզօֆակօսքօբիի ու ամէնէն նորահնար մեթոտներով մեծ յաջողութեամբ կը դարմանէ՝ խուլութիւնը, գլխու պտոյտը ու հինցած ցաւերը, ականջի խժալը ու ականջի, քիթի, բերնի, կոկորդի ու խռչակի ամէն տեսակ հիւանդութիւնները։

Նամանաւանդ երեսի ու քիթի վրայ եղած տձեւութիւնները, որոնք ցարդ անբուժելի նկատուած էին, առանց գործողութեան, կատարելապէս կը շտկէ նորահնար գործիքով մը, որուն շնորհիւ բազում այդ կարգի հիւանդներու Եւրոպիոյ մէջ բժշկուած ըլլալը կ'ապացուցանէ։

Վիզի ու գլխու վրայ ամէն տեսակ գործողութիւն կը կատարէ և տղոց կոկորդի նշիկները (պատէմճիք) կը հանէ, առանց արիւնահոսութեան իր մասնաւոր գործիքովը։

Հիւանդ կ'ընդունի մինչեւ կէս օր, Պահճէգաբու, Համիտիյէ սէպիլի դէմ, Աբիկ Իւթիւճեան դեղարանը. իսկ կէս օրէ վերջ, իր տունը, Բերա, Շիտակ ճամբայ, Թագսիմ, Ֆրանս. հիւանդանոցին դէմ, Թիւ 41։

Հինգշաբթի օրերը կէս օրէ վերջ իր տունը դիմող ամէն հիւանդները, իսկ վկայեալ աղքատները ամէն օր ձրիաբար դարմանելու պատրաստ է։ 50—15

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՈՔՑԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ն. ԲԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ

ՍՊԱՍՈՒԱԾ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

Օգս. 24ին, Ցրիժի, Սեւ Ծովէն
Օգս. 31ին, Ժօնի, Մարսիլիայէն
Սեպտ. 7ին, Իմէրէդի, Սեւ Ծովէն

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

Օգս. 52ին, Ցրիժի, Մարսիլիա։
Սեպտ. 1ին, Ժօնի Սեւ Ծով
Սեպտ. 8ին, Իմէրէդի, Մարսիլիա։

Ա.	կարգ	Բարիզի համար	200	ֆր.
»	»	Մարսիլիայ »	160	»
Բ.	»	Բարիզի »	150	»
»	»	Մարսիլիոյ »	120	»

Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.։
Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիէբի ճամբով)։

Տեղեկութեանց համար դիմել Գործակալին՝ Թոփխանէ, քարափին վրայ։

15 Թ. ՌԸԳՈՒԼ

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ

Ժամանակացոյց կառախ.երու երթ.եւեց
1909 մարտ 1 (Ն. Տ.) ին. օրէն սկսեալ
ԳՈՆԻԱ—ԷՐԷՅԼԻ — ՊՈՒՐԿՈՒՐԼՈՒ ԳԻԾ

Կայարան	ԵՐԹ	Կռխմբ. 622 Ապր. եւ Ճմբ. Առտու
Գոնիա	մկն.	11 —
Գաչին խան		11 31
Չումրա		12 15
Արըգ Էօրէն		12 43
Մանտասուն		1 12
Գարաման	ժմն.	1 43
	մկն.	1 58
Սիտրովա		2 41
Այրանճը-Տէրպէնտ		3 14
Ալաճա		3 50
Էրէյլի	ժմն.	4 15
	մկն.	4 45
Պուլկուրլու	իրիկուն ժմն.	5 —

Կայարան	ԴԱՐՁ	Կռխմբ. 621 Ապր. եւ Ճմբ. Իրիկուն
Պուլկուրլու	մկն.	5 20
Էրէյլի	ժմն.	5 38
	մկն.	7 20
Ալաճա		7 47
Այրանճը-Տէրպէնտ		8 33
Սիտրովա		9 11
Գարաման	ժմն.	9 37
	մկն.	9 25
Մանտասուն		10 25
Արըգ Էօրէն		10 24
Չումրա		11 30
Գաչին խան		12 06
Գոնիա	իրիկուն ժմն.	12 35

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ՝ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ
1892 Օգոս. 4/27 եւ 1320 Սեֆեր 20 թուակիր Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նաշըլ խան, Հէզարէն փողոց, Թիւ 14, Քօօբերաթիւ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.

Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս, Մ. Ի. Սառօֆ, Շէյխ Իւլ Իսլամ խան, Պահճէ Գաբու Թիւ 10.
Պոլիս, Ասլան պէյ և Ընկ. Վէզնէճիլէր փողոց.
Պոլիս, Գ. Ս. Այմէլօղլու, Էմին-Էօնիւ, Պահչէ Գաբու Իզմիր փողոց.
Գատըգիւղ, Աղեքսանդր Անաստասիատիս չուկայի հրապարակ.
Գատըգիւղ, Մ. Ա. Անդրէա, Մոտա Ճատտէսի.
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Պէօյիւքտէրէ ճատտէսի, Թիւ 137.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրեանց, Թիւ 12 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Րէսուլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկելիտէս, կայարանի հրապարակ.
Սան Սթէֆանօ, Քէչէճեան էֆ.։

17 Գործակալութիւնք օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ԼԱ ՄԻՒԹԻՒԷԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ Է ՏԷ ՔՕԼՕՆԻ

La Mutuelle de France et des Colonies

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Պանք տը Ֆրանսի մէջ աւանդ ձգուած 70 միլիոն ֆրանք

ԿԸ ԳՈՐԾԷ	ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՕՆԹՐՕԼԻՆ տակ, 1905 մարտ 17ի օրէնքին համաձայն։
Կ'ԸՆԾԱՅԷ	ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ողջ մնացողներուն, և ԴՐԱՄՕԺԻՏ ու ՌԱՆԹ ՎԻԱԺԷՐ կ'ապահովէ, 15 տարիէն վճարելի ողջ մնացողներուն, մահուան պարագային երաշխաւորութիւններով։
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ	Վճարումներ ԱՄՍԱԿԱՆ ՎԵՑ ՖՐԱՆՔԷՆ սկսեալ։
ԿԸ ԶԵՏԵՂԷ	ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ իր յաճախորդներուն յանձնած դրամները, պետական երաշխաւորութիւն ունեցող արժեթուղթերու վերածելով զանոնք։
ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱԾ Է	735,583,800 ՖՐԱՆՔԻ, մինչեւ 1908 դեկտ. 31 իր երկու ճիւղերուն մէջ. ԿԵԱՆՔԻ ՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ

Տեղեկութիւն եւ կանոնագիր ձրիաբար կը տրուին
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Տէյիրմէն խան, Ղալաթիա
Ընդհ. Տնօրէն Ի. Ս. ՏԱՆՏՐԻԱ

Փորձառու և գործունեայ գործակալներ կը փնտռուին, որոնք պէտք է ունենան լաւ յանձնարարականներ ալ։

ՊԱԼՔԱՆ

Առանձնաշնորհեալ ապահովագրական ընկ.

Դրամագլուխ եւ պահեստ	Ֆրք.	9,500,000
Վերապահովագրական դրամագլուխ եւ պահեստ	»	142,750,009

ՊԱԼՔԱՆ ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ ամէն տեսակ կահկարասի եւայլն, Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ շատ դիւրամատչելի պայմաններով, իսկ իր միւս երկրորդ ճիւղը որ անմրցելի գիներով և պայմաններով օժտուած է, կը կատարէ խառն ապահովագրութիւն, ընտանեկան, մանուկներու, եւայլն եւայլն։

Ընդհանուր գործակալ Թուրքիոյ Խ. ՖՐԱՆԿԻՒԼՕՖ եւ Ընկ
Պոլիս, Անանիասիս խան

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

Ազդ.— Շիրքէթի Խայրիէի վարչութիւնը նուազուրդի կը դնէ ամբողջ բրաէնկոթ՝ մէջը ըլլալով նաեւ ամրան բաճկոն նաւապետներու համար, քարօթ՝ նաւապետներու համար, ամբողջ բրաէնկոթ՝ մեքենավարներուն համար, ամբողջ վէսթօն՝ ղեկավարներուն համար, ամբողջ վէսթօն՝ մեմուրներուն համար, ֆանէլա եւ բանթալօն՝ նաւազներուն համար, վէսթօն եւ բանթալօն քամարօթներուն համար։ Այս զգեստները պէտք է շինուին նմուշին համաձայն։ Նուազուրդը տեղի պիտի ունենայ 1909 օգոստ. 15/28ին։ Նուազուրդին մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի մինչեւ այդ թուականը ներկայանալ ընկերութեան կեդրոնատեղին, Սիրքէճի։

ՄՕՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրող
շոգենաւեր

Ա. կարգի	Բ. կարգի
ՍԷԴԻ	ՆԱՑԴՕՔՐԻՍ
ՄԻՆԻՍ	ԷՄԷՑԻՍ
ՐԱՓՍԻՍ	ՊՈՒԶԻՐԻՍ
ԹԷԲՊԸՐ	ՄՕԷՐԻՍ
ՆԱՐՊՕՆ	ՖԱՑԷԼԻ
ՆԱՎԱՐԻՆ	ՖԱՐՕՍ
	ԹԻՊՕ

Առաջին կարգի շոգենաւերը շատ հանգստաւէտ են նաւուն մէջտեղը ընդարձակ սենեակներ ունին, ելեկտրականութեամբ կը լուսաւորուին և կին ճամբորդներու համար տեսչուհի ունին։

Երկրորդ կարգի շոգենաւերն ալ սահմանափակ թուով ճամբորդներ կ'առնեն, բայց տեսչուհի չունին։ Սդեր.

Կ. Պոլսէ Լիվըրբուլ Ա. կարգի գինն է 15
» » Բ. » » 11

Կը խնդրուի վաճառականներէն որ փոխադրութեանց կամ ապրանքները Ղալաթիոյ մաքսատունը հանելու համար՝ իրենց հրահանգները տան շոգենաւին ժամանումէն 24 ժամ առաջ։

Ամերիկայի և Եւրոպայի նաւահանգիստները տանելու համար ապրանքներ կ'ընդունուին։

Դիմել առ Ճ. Վ. ՌՈՒԹՈՒ և Ընկ.
Գործակալք.—Ռութըլ խան, Պահչէ գաբու, Պոլիս
ՃԷՅՄ ՄՕՍ Ընկ.
31 Ճէյմս Սդրիդ, Լիվըրբուլ

Cie RUSSIE

Navigation à Vapeur et de Commerce

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթական երթեւեկութիւններ

Օգոստոս

Դշ. 12/25 Ինէպօլի, Սինօպ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասօն, Տրապիզոն, Րիզէ և Պաթում. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին։
Դշ. 12/25 Օտեսա. Իրիկուան ժամը 4ին։
Եշ. 13/26 Իզմիր, Պիրէա և Աղեքսանդրիա. ժամը 10ին։
Եշ. 13/26 Օտեսա. ժամը 4ին։
Ուր. 14/27 Սեվաստոպոլ. ժամը 10ին։
Շբ. 15 28 Օտեսա. ժամը 10ին։
Շբ. 15/28 Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Քիօս, Հռոդոս, Մէրսին, Իսքէնտէրուն, Թրիպօլի, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա, Բօռ-Սայիտ և Աղեքս. ժամը 4ին։

խարաբին հրահանգները միայն կային։

Այսպէս՝ գաղտնիքն ու մտահոգութիւնը նոյն համեմատութեամբ կ'աւելնային, մանաւանդ սա պատճառաւ որ Անծանօթը կենդանութեան նշան ցոյց չէր տուած երեք օրէ ի վեր։ Եւ ատոր համար նուազ անհարկու չէր դառնար սակայն։

Ի՞նչ նոր աղէտով իր գոյութիւնը երեւան պիտի հանէր, և աշխարհի ո՞ր կէտին վրայ։

Ճիպրալթարի ջուրերը հասնելէն հինգ վայրկեան յառաջ, ընդծովեաները ջուրին երեսը և խորը կը մխրճէին, իւրաքանչիւրը որոշ շրջանակի մը մէջ հետազօտութիւններ կատարելու համար։ Հնչուն ազդանշաններով իմաց կուտային իրարու։ Ատոնք պարտաւոր էին ռմբակոծել այն ամէն թորփիլները, որոնք առանց կարգախօսի պատասխանելու, կ'անցնէին կ'երթային։ Այդ թուականին՝ ընդծովեաները օժտուած էին ելեկտրական ազդարար գործիներով, որոնց շնորհիւ, կէս մղոն հեռուէն կրնային հասկնալ թշնամիի մը ներկայութիւնը, և անոր ճշգրիտ ուղղութիւնը, նոր հնարուած քրօմաթիք արձանագրիչի մը միջոցաւ։ Թէեւ ընդծովեաները կոյր էին, բայց գէթ խուլ ըլլալէ հեռու կը գտնուէին. իրենց լսողութիւնը մեծ մասամբ կը լրացնէր իրենց տեսողական պակասը։

Ժամը տասնին, Միջերկրականի անգլ. նաւաբաժինը, ատենէ մը ի վեր մասնանշուած, շոգեպինդ կը հանէր, և ովկէանոսին առջեւ պիտի կենար առաջին գծին վրայ, սպասումի և կռուի պատրաստ դիրքի մը մէջ։ Անգլ. ընդծովեաներն ալ իրենց կարգին կը մխրճէին ջուրին մէջ։ Մարոքի ծովեզերքէն մինչեւ սպանիական ծովեզերքը՝ քանի մը կարգի վրայ շարուած մարտանաւեր՝ ջուրին տակ պահպանութիւն կը կատարէին նեղուցին բերանը, գոցած ըլլալով անցքը։

Երեք ժամեր անցան բացարձակ հանդարտութեան մէջ. ծովը անվրդով կը մնար, բայց երկինքը ծածկուած էր հոծ ամպերով, որոնք մթնոլորտին բարձրերը փչող զօրաւոր քամիէն քշուած, Սփարթէլի հրուանդանին կողմէ կուգային, Ճիպրալթարի ապառաժին ետեւ անհետանալու համար։

Սիկլոն թորփիլնաւը իբր յառաջապահ նշանակուած էր նաւաբաժնին՝ մարոքեան եզերքները հետազօտութիւններ ընելու համար։ Թեթեւ արագութեամբ մը կ'երթեւեկէր Բարրիի ու Ռեբիւպլիքի միջեւ. ատոնցմէ առաջինը նաւաբաժնին գլուխը կը գտնուէր, իսկ վերջինը՝ կեդրոնը։

Կամրջակին վրայ, յետսակողմին կըրթնած, Սիգըրա և Սէնթ-Բիէր շոքոլա ու հաց կուտէին մտախոհ կերպով։ Վիլֆըրանշի մէջ ըրած ճաշերնուն ի վեր այդքան լաւ չէին ճաշած, միշտ զգոյշ, ջղագրգռուած, անձկալից և ինքզինքնուն դէմ զայրացած, իրենց հանդարտութիւնը չպահելնուն համար։ Եւ հիմա որ արտակարգ բան մը չկար, մեծ խոնջէնք մը կը զգային, որովհետեւ 44 ժամ ճամբորդութեան միջոցին ամենքն ալ շատ քիչ և գէշ քնացած էին։ Այդ խոնջէնքը կը տեսնուէր բոլոր նաւաստիներուն վրայ, որոնք կարիճ ու անձնուէր մարդիկ են, նաւազապետէն սկսեալ մինչեւ յետին նաւաստին։

—Կրօղը տանի սանկ պատերազմը, քրթմնջեց Սէնթ-Բիէր։ Հոս այնպիսի նաւային ուժ մը կը ձեւացնենք որուն նմանը երբեք աշխարհի վրայ չէ տեսնուած...։

—Կը սպասենք, պատասխանեց Սիգըրա անզգած շեշտով։

—Ի՞նչ բանի։

Սէնթ-Բիէր հազիւ այդ բառը արտասանած էր երբ խուլ պայթում մը թնդաց արեւմտեան կողմը։

—Աւասիկ, աղաղակեց հրամանատարը։

Երկու սպաները հազիւ ատեն ունեցան շատ հեռուէն տեսնելու ջուրի և բոցերու փունջ մը ծովուն վրայ. յետոյ քիչ մը ծուխ՝ հովէն քշուած։ Ատ էր ամէնը։

—Իր տեղը չեմ տեսներ ալ եւս...։

Անգլիական առաջին զրահաւորը օդը ելած է, մրմնջեց Սիգըրա։

—Պըլուարքը ըլլալու է կակազեց Սէնթ-Բիէր։

Լուռ սարսափի մը մէջ անցան երեք վայրկեաններ...։ Անխորհուրդ խոհեմութեան միեւնոյն բնազդը անշարժութեան դատապարտած ըլլալով՝ բոլոր թորփիլնաւերը յանկարծ կանգ առին և եռ եռ գացին...։ Ու անձկալից նաւաբաժինը Բարրիի վրայ ազդանշաններ տեսաւ...։ Թէ՛ սովորութենէ և թէ հետաքրքրութենէ մղուած, նաւատորմին մարդիկը կը ջանային կարդալ և թարգմանել այդ ազդանշանները, երբ յանկարծ նաւաբաժնին ծայրագոյն յետսակողմին վրայ, արեւմտեան կողմը, երկրորդ պայթում մը դղրդեց մթնոլորտը...։ Ու սարսափով տեսնուեցաւ որ զրահաւոր յածանաւակ մը երկուքի կը բաժնուէր մէջտեղի ծխնելոյզէն, նաւաքթի հեծանը և յետսակողմը կը խորտակուէին, բոցերու, ջուրի և ծուխի յորձանքի մը մէջ անհետանալու համար իսկոյն...։

—Տիւ-Զայլյա մարտանաւն է, գոչեց Սէնթ-Բիէր։

(Շարունակելի)